

TÜRKÇE RAP MÜZİĞİNDE 1990-2025 YILLARI ARASINDA SÖYLEMİN DÖNÜŞÜMÜ**Discursive Transformation in Turkish Rap Music Between 1990-2025****Beril ÖZER *****Nuri Paşa ÖZER ******ÖZ**

Bu çalışma, 1990-2025 yılları arasındaki Türkçe rap müziğinin söylemsel dönüşümünü tematik analiz yöntemiyle incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, rap müziğin söz içeriklerinde yaşanan dönemsel değişimleri tespit etmek ve bu değişimlerin sosyokültürel faktörlerle ilişkisini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında her on yıllık dönemden 20 şarkı seçilmiş, toplamda 80 şarkının sözleri MAXQDA yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgulara göre, Türkçe rap müzik 1990'larda politik ve sistem karşıtı söylemlerle ön plana çıkarken, 2000'lerde bireysel mücadele, kişisel başarı ve kendini ispat temaları önem kazanmıştır. 2010'larda suç, şiddet ve materyalist söylemler belirginleşmiş, 2020'lerde ise lüks yaşam, romantik ilişkiler ve sosyal medya etkisiyle şekillenen bireysel anlatılar yaygınlaşmıştır. Türkçe rap, 1990'lardan 2020'lere uzanan süreçte, toplumsal mücadeleden materyalist bireyselliğe doğru evrilerek, Türkiye'deki genç kuşakların değişen dünya görüşlerini, yaşam koşullarını ve değerlerini güçlü bir şekilde yansıtmaya devam etmektedir. Çalışma, Türkçe rap müziğin tematik içeriğinin toplumsal ve kültürel dönüşümlerle yakından ilişkili olduğunu göstermekte, ayrıca rap müziğin gençlerin değişen değer ve beklentilerinin bir yansıması olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Rap Müzik, Tematik Analiz, Söylem Dönüşümü, Sosyokültürel Değişim, Popüler Kültür.

ABSTRACT

This study analyzes the discursive transformation in Turkish rap music between 1990 and 2025 using thematic analysis methods. The main objective of the research is to reveal periodical changes in the lyrical content of rap music and examine how these transformations relate to sociocultural factors. Within the scope of the study, 20 songs were selected from each decade, totaling 80 songs, and analyzed using MAXQDA software. Findings indicate that Turkish rap music prominently featured political and anti-establishment discourses in the 1990s. In the 2000s, themes of individual struggle, personal success, and self-assertion gained prominence. By the 2010s, themes involving crime, violence, and materialistic narratives became evident, whereas the 2020s saw a rise in narratives about luxury lifestyles, romantic relationships, and individual expressions shaped by social media influence. From the 1990s to the 2020s, Turkish rap has evolved from social struggle to materialistic individualism, strongly reflecting the changing worldviews, living conditions, and values of younger generations in Turkey. The study demonstrates that the thematic content of Turkish rap music closely mirrors social and cultural transformations, also highlighting how rap music functions as a reflection of changing youth values and aspirations.

Keywords: Turkish Rap Music, Thematic Analysis, Discursive Transformation, Sociocultural Change, Popular Culture.

Araştırma Makalesi/Research Article Geliş Tarihi/Received Date: 18.03.2025 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 02.05.2025

* **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Dr. Beril ÖZER, ozerozerberil@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5638-2181

** Doç. Dr., npozzer@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9743-2878

EXTENDED ABSTRACT

This study thoroughly examines the discursive transformation in Turkish rap music from 1990 to 2025 using thematic analysis methods. The primary aim is to highlight periodic shifts in lyrical content and interpret these shifts in the context of sociocultural changes occurring in Turkey during this period. Employing a qualitative methodological approach, the study meticulously analyzes 80 selected rap songs, representing significant trends from each decade, using the qualitative data analysis software MAXQDA.

Findings from the analysis of 80 songs (20 songs selected for each ten-year period) reveal distinct thematic codes characterizing each era. These results outline a broad perspective, illustrating a transformation from the politically charged, socially rebellious Turkish rap of the 1990s towards narratives centered on individual struggles and personal success in the 2000s. The 2010s marked a shift toward themes of violence, crime, and materialism. Ultimately, the 2020s have clearly highlighted luxury lifestyles, fame, romantic relationships, and interactions shaped by social media influence.

In the early 1990s, Turkish rap music emerged primarily as a platform for political and social protest, reflecting young people's frustrations with systemic injustices, economic disparities, and social exclusion. Lyrics from this period prominently addressed themes of social rebellion, inequality, resistance to authority, and nationalistic sentiments, largely influenced by the experiences of Turkish diaspora youth in Germany and the urban youth within Turkey itself. Early rap groups and artists such as Cartel, Ceza, and Erci-E became pivotal in vocalizing these critical discourses, grounding their narratives firmly in collective identity, systemic critique, and the lived realities of marginalized communities.

By the 2000s, there was a noticeable thematic shift toward individualism, self-expression, and personal success narratives. During this decade, Turkish rap transitioned from underground movements to broader public recognition, notably marked by artists like Sagopa Kajmer and Ceza achieving significant mainstream popularity. Lyrical themes shifted to individual struggles, personal ambition, career success, and self-promotion. This shift mirrored broader sociocultural changes in Turkey, characterized by increasing urbanization, globalization, and the rise of individualistic and consumerist cultural norms. The prominence of battle rap culture, focusing heavily on self-praise, ambition, and competition, encapsulated this new lyrical direction.

The 2010s introduced yet another significant discursive transformation influenced by global hip-hop subgenres such as gangsta rap, trap, and drill. Themes of violence, crime, and materialism began dominating Turkish rap narratives, reflecting not only global trends but also Turkey's internal socioeconomic tensions, including increasing youth unemployment, urban crime rates, and economic inequalities. Rap lyrics frequently highlighted aggressive behavior, gang-related activities, illegal businesses, and street violence. Additionally, diss culture, characterized by confrontational and competitive rhetoric among rappers, intensified during this period, significantly altering the language and tone of Turkish rap.

Entering the 2020s, Turkish rap narratives increasingly integrated elements of luxury lifestyles, fame, romantic relationships, and personal narratives influenced by the digital age and social media culture. Themes of wealth, luxury goods, and consumerism became prevalent, aligning closely with Western trap music trends. Artists like Ezhel, Uzi, and Ben Fero exemplify this era by showcasing their success and affluent lifestyles through their music, reflecting a new generation's aspirations and values shaped by digital media platforms such as Instagram,

YouTube, and TikTok. Romantic and emotional content also became more prominent, adding a new dimension to the genre's lyrical diversity.

The study demonstrates that these thematic evolutions in Turkish rap music not only correspond closely with broader societal and cultural shifts but also reflect significant transformations in youth values and attitudes across different periods. Rap music, initially a medium for social protest and collective expression, gradually became a vehicle for personal storytelling, individualism, and materialist aspirations, mirroring Turkey's evolving socio-economic landscape and global cultural trends.

The transformation of rap music in Turkey mirrors the evolving values and expectations of youth and society. Social struggles and political discourses have gradually been replaced by narratives of individual success and personal aspirations. Consequently, materialistic values and self-praise have become prominent. In this context, rap music cannot be considered separately from broader societal transformations in Turkey.

In conclusion, from the 1990s to the 2020s, Turkish rap music underwent profound transformations, moving from collective societal protest to individualistic and materialistic themes. This evolution mirrors broader socio-economic and cultural shifts within Turkey. Initially expressing collective struggle and systemic critique, rap music gradually evolved into narratives centered on personal success, luxury, and consumerist values, reflecting the changing worldviews, living conditions, and values of younger generations. Thus, Turkish rap music continues to function as a powerful indicator of cultural transformations, mirroring evolving youth identities and societal shifts across Turkey.

This comprehensive analysis offers valuable insights into how popular culture genres, like rap music, serve as reflective tools for understanding societal transformations, youth dynamics, and the evolving landscape of cultural identity in Turkey over a span of more than three decades.

Rap müziğin küresel ölçekteki başlangıç noktası, 1970’lerde ABD’nin yoksul semtlerinde ortaya çıkan rap kültürüne dayanır. Hip-hop kültürünün temel taşı olan rap müzik, ilk dönemde sokak partilerinde boy göstermekteydi. Özellikle siyahi toplulukların yaşadığı bölgelerde gençler kendilerini ifade etmek için rap müzik anlatısını kullanmaktaydı. Mahalle kültürüyle yoğrularak ortaya çıkan rap müzikte, rap müzik yapanlar yaşadıkları mahalleyi ve buradaki yaşamlarını anlatmaktaydı (Forman, 2000: 72). Siyahi Amerikalıların toplumsal eşitsizliklere, polis şiddetine ve dışlanmaya karşı geliştirdiği bu kültür graffiti, break dans ve rap müzik gibi farklı ifade biçimlerini bir araya getirmiştir. Sözlü geleneğin yenilikçi ritim ve şiirsel unsurlarla harmanlandığı bu dönemde, toplumsal adaletsizlik, ırkçılık ve ekonomik eşitsizlik temaları doğrudan sözlerde ifade bulmuştur. Rap müzik, bu gençlerin yalnızca protesto aracı değil, aynı zamanda kolektif kimliği güçlendiren bir kültürel alan olarak ortaya çıkmıştır (Henderson, 1996: 312). Dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de rap müzik, benzer toplumsal sıkıntıları ifade etme ve gençlerin kendilerini özgürce anlatabilecekleri bir mecraaya duyulan ihtiyaçla hızla benimsenmiştir.

Rap müziğin karşı-kültürel karakteri marjinalleştirilmiş topluluklara yalnızca ses olmakla kalmamış, aynı zamanda protesto ve direniş pratiklerini de beslemiştir. Bu pratikler, müziğin içindeki agresif ritim ve cesur sözlerle birleştiğinde, egemen kültür normlarını sorgulayan güçlü bir popüler söylem yaratmıştır (Martinez, 1997: 278). Ülkemizde de aynı şekilde rap müzik ötekileştirilmiş topluluklar, kenar mahalle gençliği ve çeşitli sosyoekonomik engellerle karşılaşan bireyler için bir ifade alanı sağlamaya başlamıştır. 1990’lı yıllarda Türkiye’de ilk defa belirgin bir biçimde duyulmaya başlanan Türkçe rap, Almanya’da yaşayan göçmen Türk gençlerinin yaşadıkları dışlanma ve kimlik problemlerine dair anlatılar üreterek bu müziğin ülkemizde tanınmasını sağlamıştır.

Almanya’da yaşayan Türkler rap müzik ile öncelikle Amerikan etkisiyle İngilizce olarak tanışmışlar ve kendilerini bu dilde ifade etmeye çalışmışlardır (örneğin, bu tarz müzik yapan Boey B.). Daha sonraları İngilizce sözlerde kendilerini yeterince ifade edemediklerini düşünerek bu müziği Türkçe icra etmeye başlamışlardır. Burada yaşayan Türkler, yaşadıkları ayrımcılık ve göçmenlik deneyimini şarkı sözlerine yansıtarak hem Almanya’daki Türk topluluğuna hem de Türkiye’deki dinleyicilere yeni bir bakış açısı sunmuştur (Uyar, 2013: 20). Bu dönemdeki rap müzik daha çok protest bir araç olarak kullanılmıştır ve oradaki Türk toplumunun sorunlarını ve kimlik arayışını dile getirmiştir.

Rap müzik, küresel ölçekte çarpıcı bir hızla yaygınlaşan ve farklı kültürel, sosyal ve politik ortamlarda kendine özgü biçimlerde yeniden üretilen bir müzik türüdür. Rap, bireye kendini yaratıcı yollarla ifade etme olanağını teknik açıdan ve maddi olarak görece kolay yollarla sağlayabilmektedir. Ayrıca, rap müzikte bireysellik ve özgün üslup arayışının öne çıkması, rap gibi türleri daha cazip kılmaktadır (Arıcan, 2021: 67). Türkiye’de ilk olarak 1990’larda belirginleşmeye başlayan Türkçe rap sahnesi, bu tarihten itibaren çeşitli evrelerden geçerek günümüzde önemli bir popüler müzik kanalı hâline gelmiştir. Başlangıçta yeraltı kültürünün, sokak yaşamının ve toplumsal eleştirinin sesi olan rap müzik, zamanla farklı anlatı unsurlarını, bireysel başarı temalarını, materyalist söylemleri ve güncel küresel trendleri de içine alacak şekilde dönüşmüştür. Bu dönüşümü anlamak için yapılan dönemsel incelemeler, rap müziğin hem toplumsal yapıya ayna tuttuğunu hem de bu yapının değişiminden doğrudan etkilendiğini göstermektedir.

Ayrıca rap müziğin popülerleşmesinde önemli bir dönüm noktası da sosyal medya araçlarının yaygınlaşmasıdır. Özellikle YouTube, TikTok gibi video üretim ve paylaşım platformlarının yaygınlaşması rap müziğin daha hızlı şekilde hedef kitlesine ulaşmasını sağlamıştır. Bu sosyal medya araçları ayrıca yeni tarz müziklerin keşfini ve

popülerleşmesini de sağlamaktadır (Bairathi, Lambrecht ve Rao, 2024: 38). Bu platformlarda kullanılan şarkılar çok daha fazla kişiye ulaşmanın yolunu açmaktadır. Bu yolla yaygınlaşan müzik, bireylerin toplumsallaşmasına katkıda bulunarak onların diğer kişiler ile daha uyumlu etkileşim kurmalarının yolunu açmakta ve empati yeteneğini artırmaktadır (Koçer, 2021: 1330). Birçok kısa videoda (Shorts) kullanılan rap şarkıları hızlı bir şekilde yayılmakta ve şarkıların bilinirliği artmaktadır. Bu platformlar müzik endüstrisini şekillendirmekte ve müzik üretme biçimlerine yön vermektedir.

Araştırmada, 1990'lardan 2025'e uzanan yaklaşık 35 yıllık süreçte Türkçe rap müziğinin lirik (söz) içeriklerinde yaşanan değişimi analiz etmek amaçlanmıştır. Dâhil edilen 80 şarkının (her bir 10 yıllık periyot için 20'şer şarkı) incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular, rap müziğin dönemsel kodlarını, temalarını ve anlatı unsurlarını anlamayı mümkün kılmaktadır. 1990'ların politik ve toplumsal isyan temelli Türkçe rap anlayışından, 2000'lerin bireysel başarı ve rekabet vurgusuna, 2010'larda yükselen şiddet, suç ve materyalizm eksenine, nihayetinde 2020'lerde belirginleşen lüks yaşam, şöhret, duygusal ilişkiler ve sosyal medya etkileşimlerine doğru uzanan geniş bir perspektif çizilmektedir.

Bu kapsamda hazırlanan çalışmanın uygulama bölümünde, dönemsel şarkı sözleri MAXQDA gibi nitel veri analiz programı kullanılarak kodlanmış ve tematik kategoriler hâlinde değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise bu kodların hangi dönemlerde nasıl yoğunlaştığı, rap müziğin hangi alt türlerden ne şekilde beslendiği ve toplumsal/kültürel dönüşümlerle nasıl etkileşime girdiği tartışılmıştır. Çalışmanın bütünselliğini sağlamak için, rap müziğin Türkiye'deki köklerinden başlayarak 2020 sonrası döneme kadar geçirdiği evrime, ayrıca son yıllarda sosyal medyanın ve dijitalleşmenin yarattığı dramatik etkilere de yer verilmiştir.

RAP MÜZİĞİN TARİHİ: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ

Rap müzik, 1970'li yıllarda ABD'nin New York eyaletindeki Bronx bölgesinde ortaya çıkmıştır. Bu dönem, siyahi toplulukların yaşadığı sosyal eşitsizliklerin ve ekonomik zorlukların yoğun olduğu bir süreçtir. Hip-hop kültürünün bir parçası olarak doğan rap, grafiti, break dance ve DJ'lik gibi unsurlarla birlikte gelişmiş, özellikle gençler için bir kendini ifade biçimi ve toplumsal eleştiri aracı olmuştur (Fırıncıoğulları, 2016: 6). Rap, başlangıçta getto kültürünün bir parçası olarak kabul edilirken, zamanla küreselleşerek farklı coğrafyalara yayılmış ve çeşitli müzik türleriyle etkileşime girmiştir. Özellikle 1980'ler ve 1990'lar boyunca Public Enemy, Tupac Shakur ve The Notorious B.I.G. gibi sanatçılar, rap müziğin protest ve siyasi yönünü ön plana çıkarmış, bu müzik türünü sadece eğlence değil, aynı zamanda bir toplumsal bilinçlendirme aracı hâline getirmiştir (Öğüç, 2015: 10).

Türkiye'de rap müziğin gelişimi, 1990'lı yıllarda Almanya'daki Türk gençleri aracılığıyla başlamıştır. Özellikle Almanya'da yaşayan Türk işçilerin çocukları, yaşadıkları kimlik bunalımı, yabancı düşmanlığı ve toplumsal baskılar nedeniyle rap müziği bir protesto aracı olarak benimsemişlerdir (Kuyumcu, 2013: 2670; Kaya, 2016: 206). İlk Türkçe rap örnekleri, 1991'de King Size Terror grubunun "Bir Yabancıнын Hayatı" adlı şarkısıyla ortaya çıkmış, 1995'te Cartel grubunun Almanya'dan Türkiye'ye uzanan başarısıyla bu tür Türkiye'de daha geniş kitlelere ulaşmıştır.

Özellikle trap müzik, Amerikan güneyindeki (Atlanta) kökenlerinden çıkıp küresel popülerlik kazandıktan sonra Türkçe rap'in ana akım hâline gelmesinde kritik bir rol oynamıştır (Kadioğlu ve Özdal, 2020: 6). Trap müziğin etkisi, Türkçe rap'in ana akıma terfi olmasını sağlamıştır. Akılda kalan tekrarların dans ritimleri ile

buluşması ile rap müzik eğlence ortamlarında çok daha fazla rağbet görmeye başlamıştır. Bunun etkisi ile daha küçük gruplara konserler veren rap müzik icracıları, daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır.

2000’li yıllarda Sagopa Kajmer, Ceza, Fuat Ergin ve Killa Hakan gibi isimlerin yükselişiyle Türkçe rap, yeraltı müziğinden çıkarak daha geniş bir dinleyici kitlesine hitap etmeye başlamıştır (Bayrak, 2011). Ancak bu dönemde rap müzik hâlâ alternatif bir tür olarak görülmüş, popüler müzikle kıyaslandığında daha sınırlı bir kitleye hitap etmiştir. 2010’lu yıllarda YouTube, Spotify ve diğer dijital platformların yaygınlaşmasıyla Türkçe rap, ana akım müziğin merkezine yerleşmiş ve genç nesiller arasında en çok dinlenen türlerden biri hâline gelmiştir.

Özellikle Ezhel’in “Müptezel” albümü (2017) ve sonrasında Uzi, Ben Fero, Murda gibi isimlerin çıkışıyla Türkçe rap, popüler kültürle iç içe geçmiş ve geniş kitlelere hitap etmeye başlamıştır. 2020’li yıllarda rap müzik hem protest hem de eğlence odaklı parçalarıyla Türkiye müzik endüstrisinin en güçlü türlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Otcen, 2020). Günümüzde rap müzik, gençlerin kendilerini ifade etme aracı olmanın yanı sıra, toplumsal olaylara yönelik eleştirilerin dile getirildiği güçlü bir kültürel fenomen olarak varlığını sürdürmektedir.

2000’lerin ortalarından itibaren rap müzik, yer yer televizyon programlarında ve radyolarda daha fazla yer alarak dinleyici kitlesini genişletmiştir. Teknolojik gelişmeler ve yeni medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte rap müzik, ana akım müziğin önemli bir parçası hâline gelmiştir. 2010’lardan itibaren internetin etkisiyle dijital platformlarda daha fazla dinleyiciye ulaşan rap müzik, farklı ülkelerde kendine özgü alt kültürler oluşturarak küresel çapta etkisini artırmıştır (Öztürk ve Karahasanoğlu, 2015: 797). Günümüzde özellikle sosyal medyanın etkisiyle rap müzik çok daha hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşabilmekte ve onların yaşam dünyalarını etkileyebilmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Konusu

Bu araştırma, 1990-2025 (onar yıllık periyotlar hâlinde) yılları arasında rap müziğin söz içeriklerini analiz ederek, döneme bağlı anlatsal değişim ve dönüşümleri incelemektedir. Rap müziğin tematik ve anlatsal yapılarında nasıl bir evrim geçirdiğini ortaya koymak için 80 şarkı derinlemesine analiz edilmiştir. Onar yıllık periyotlara göre belirlenen örneklem kapsamında, her dönemden 20’şer şarkı olmak üzere toplam 80 şarkı seçilmiş, bu şarkılar önceden belirlenen kategorilere ve ön analiz sürecinde ortaya çıkan yeni temalara göre analiz edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, rap müzik anlatısının dönemsel olarak nasıl değiştiğini ve zamanla hangi temaların öne çıktığını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında: Rap müzikte hangi temalar ve konular baskın hâle gelmiştir? Hangi temalar zamanla kaybolmuş, hangileri güçlenmiştir? Rap müzik, toplumsal ve kültürel dinamiklerden nasıl etkilenmiştir? Bireysel ve kolektif mücadele temaları zamanla nasıl değişmiştir? Gangsta rap, trap ve drill gibi alt türlerin etkisi nasıl görülmüştür? sorularına cevap aranarak, rap müziğin kültürel, sosyal ve sanatsal bir ifade biçimi olarak nasıl evrildiği değerlendirilecektir.

Araştırmanın Problemi

Rap müzik, küresel bir müzik türü olarak sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Ancak, Türkiye'deki rap müziğin içerik açısından nasıl evrildiğine dair sistematik bir analiz eksikliği bulunmaktadır. Bu araştırma, farklı dönemlerdeki rap müzik şarkılarının tematik ve lirik yapılarını analiz ederek değişim dinamiklerinin ortaya konulmasını hedeflemektedir. Rap müziğin politik, bireysel ve toplumsal temalarda nasıl bir dönüşüm geçirdiği tarihsel bir perspektifle sunulacaktır.

Araştırmanın Örnekleme

Örneklem, rap müziğin farklı dönemlerini ve alt türlerini temsil eden sanatçılar ve eserler dikkate alınarak belirlenmiştir. Örneklem seçiminde amaçlı (kasıtlı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, örneklerin belirli amaçlar ve kriterler doğrultusunda seçildiği bir örnekleme yöntemidir (Akın, 2009: 38). Bu noktada maksimum çeşitlilik göz önüne alınmıştır. Örneklem seçiminde şu kriterler esas alınmıştır:

Dönemin öne çıkan sanatçıları ve popüler şarkıları: Her dönemin en etkili ve yaygın dinlenen sanatçıları dahil edilmiştir.

- Farklı temaların yansıtılması: Şarkı sözlerinin sosyal, politik, bireysel mücadele, eğlence, lüks yaşam gibi farklı temaları içermesi gözlemlenmiştir.
- Tür altındaki çeşitlilik: Gangsta rap, protest rap, trap, drill gibi farklı alt türler incelenerek rap müziğin evrimi değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, belirli sınırlılıklar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

- Çalışma 1990-2025 yılları arasındaki rap müzik şarkılarını kapsamaktadır.
- Örneklem, 80 adet rap şarkısından oluşmaktadır ve tüm rap müziğini temsil etmeyebilir. Her on yıl için 20'şer şarkı seçilmiştir.
- Çalışma, Türkçe rap müzik üzerine yoğunlaşmaktadır ve küresel rap müziği kapsamamaktadır.
- Şarkılar, MAXQDA programı kullanılarak analiz edilmiş olup, müzisyenin söyleme tarzı ve müzik yapısı gibi unsurlar araştırmaya dâhil edilmemiştir.
- Çalışma, lirik içerik odaklıdır ve prodüksiyon, enstrümantasyon gibi müzikal bileşenleri kapsamamaktadır.
- Rap müzik şarkılarında sadece Türkçe söylemler kodlanmıştır, yabancı dildeki (Almanca, İngilizce, İspanyolca vb.) söylemler kodlama dışında tutulmuştur.
- Nakaratlar ve tekrarlar birden fazla kodlanmamıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler şu şekilde toplanmıştır: Örneklem, 1990-2025 yılları arasında yayımlanmış popüler ve etkili 80 Türkçe rap şarkısından oluşturulmuştur. Seçilen şarkıların sözleri

dijital platformlardan temin edilerek analiz edilmiştir. Şarkı sözleri, MAXQDA 20 programı kullanılarak önceden belirlenmiş kod sistemi ile analiz edilmiştir.

Veri Analizi

Kodlama yöntemi: Şarkılar, tematik analiz yöntemi kullanılarak kodlanmıştır. Temalar, rap müziğin ana anlatı unsurlarına dayanarak oluşturulmuştur.

Kod Matrisi Analizi: Farklı dönemler arasındaki kod dağılımı analiz edilerek, baskın temalar belirlenmiştir.

Kod İlişkileri Analizi: Birlikte en sık kodlanan kavramlar incelenerek, rap müziğin içerik yapısı ortaya konulmuştur.

Dönemsel Karşılaştırmalar: 1990’lar, 2000’ler, 2010’lar ve 2020’ler rap müziği tematik olarak karşılaştırılmıştır.

BULGULAR

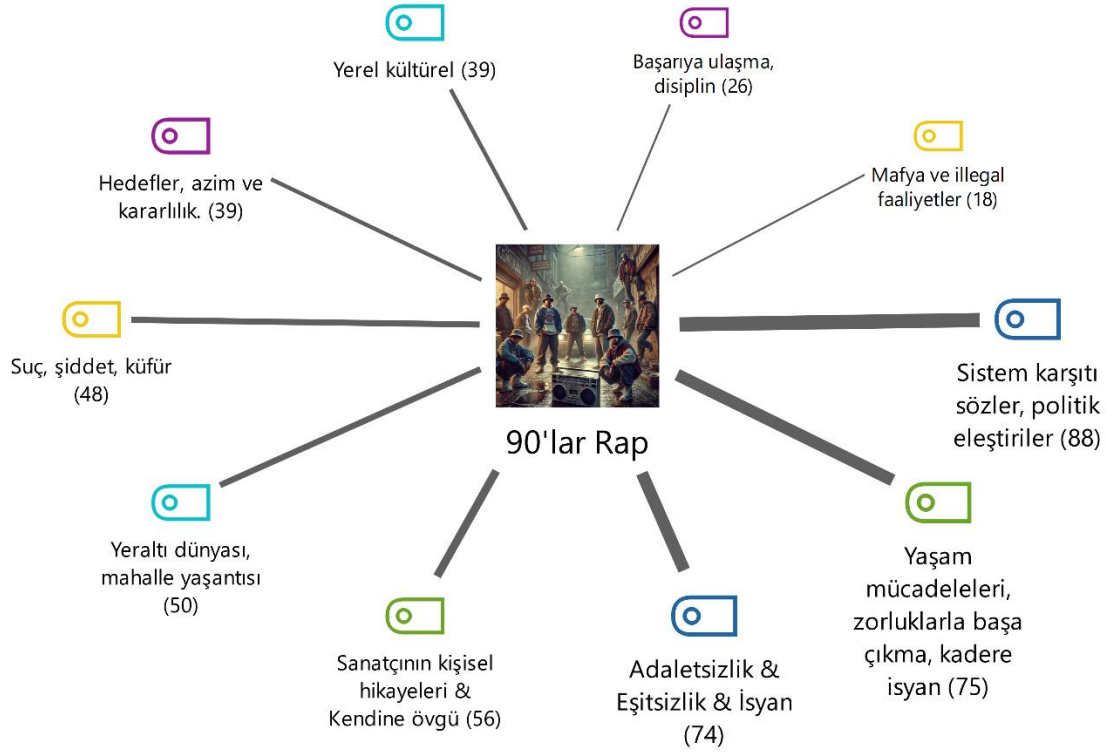

Şekil 1. Kelime Bulutu

Kelime bulutu, 1990’lı yıllardan 2025 yılına kadar olan rap şarkılarındaki en sık kullanılan kelimeleri görselleştirmektedir. “Bana”, “ben”, “sana”, “sen”, “beni”, “benim” gibi kişisel zamirler şarkılarda öne çıkmaktadır. Bu, rap şarkılarının büyük ölçüde bireysel anlatımlara dayandığını ve sanatçıların kendi deneyimlerini, hislerini, mücadelelerini ifade ettiğini göstermektedir. “Hayat”, “derdim”, “hayatım”, “gerçek” gibi kelimeler, rap müziğin otobiyografik bir anlatı biçimi olarak kullanıldığını ve sanatçıların hayat mücadelelerine sıkça yer verdiğini göstermektedir. “İstanbul”, “barikat”, “darbe”, “kan”, “karma”, “gerçek”, “para”, “tüm”, “defol”, “töre” gibi kelimeler, rap müziğin sokak kültürü, politik ve sosyal sorunlarla ilişkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca “gece”, “hep”, “hadi”, “şey”, “şimdi”, “biraz” gibi kelimeler, eğlence, anı yaşama ve akıcılığı vurgulayan lirik yapıların da rap şarkılarında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Başlangıçta politik ve sosyal eleştirilerle dolu olan Türkçe rap, zamanla daha bireysel, eğlence odaklı ve küresel hip-hop kültürüyle iç içe bir hâle gelmiştir.

Ancak sokak kültürü, bireysel mücadele ve duygusal yoğunluk, Türkçe rap'in her döneminde varlığını sürdürmektedir.

Dönemler (1990'lar, 2000'ler, 2010'lar, 2020'ler)

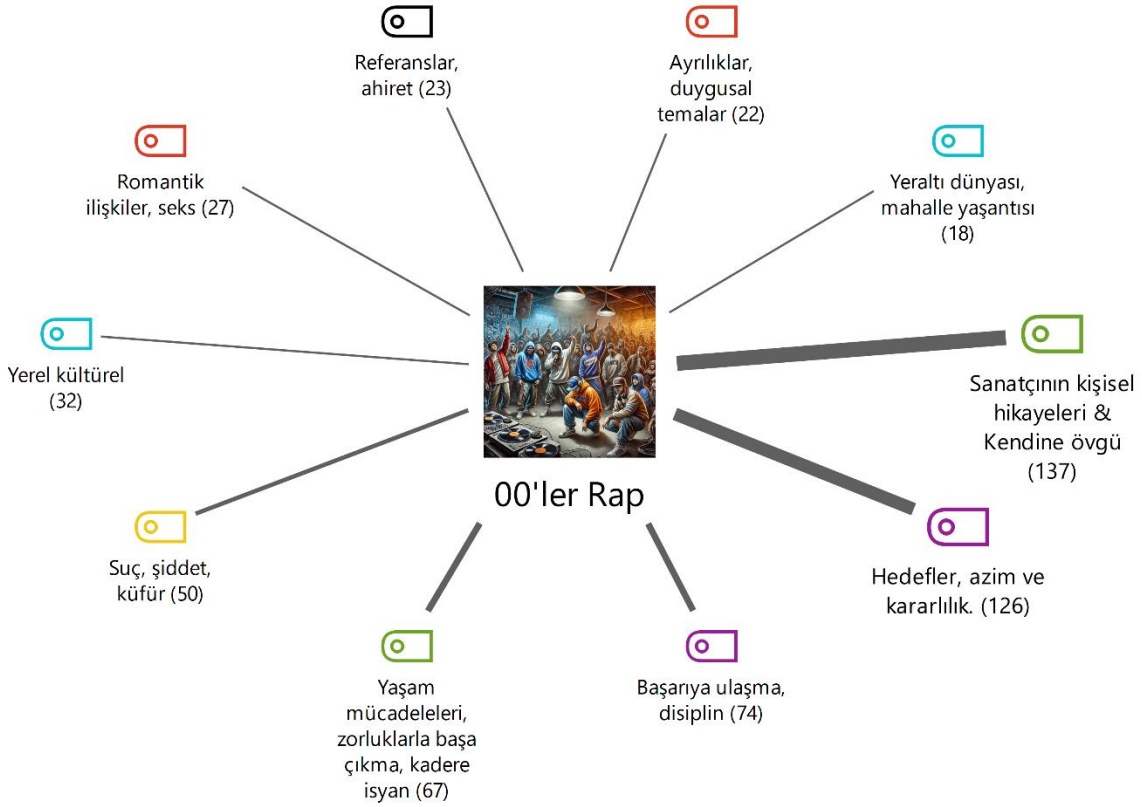

Şekil 2. 1990'lar Türkçe Rap

1990'lı yılların Türkçe rap müziğinde en baskın tema “sisteme karşıtı sözler, politik eleştiri” olmuştur. Bu dönemde Almanya’daki Türk göçmen gençlerinin ve Türkiye’deki sokak kültürünün etkisiyle rap müzik, toplumdaki adaletsizlikleri, polis baskısını, devlet sistemini ve özgürlük kısıtlamalarını sert bir şekilde eleştiren bir araç hâline gelmiştir. Cartel, Erci-E, Fuat, Ceza gibi sanatçılar, şarkılarında sisteme yönelik eleştirilerini açıkça dile getirmiştir. Daha sonra “yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” teması gelmektedir. 1990'lı yılların rap müziği, hayatta kalma mücadelesini, ekonomik sıkıntıları ve toplumsal dışlanmayı işleyen sözlerle doludur. Göçmenlerin özellikle Almanya’da yaşadığı yabancılaşma, Türkiye’deki gençlerin ekonomik krizlerle boğuşması gibi toplumsal gerçekler, rap müzikte yoğun şekilde işlenmiştir. Bu şarkılar sokak hayatını, işsizliği, sınıfsal ayrışmayı ve hayatta kalma çabalarını anlatan birer hikâye niteliğindedir. 1990'lı yıllar rap müziğinde en fazla kodlanan üçüncü kod ise “adaletsizlik & eşitsizlik & isyan”dır. Toplumsal adaletsizlik, 1990'lar rap müziğinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu dönemde rap müzik, sınıfsal eşitsizlikleri, yoksulluğu ve toplumun belirli kesimlerine uygulanan baskıları ele almaktadır. Bunların yanı sıra bu dönemlerde milliyetçi söylemlere de yer verilmektedir.

En fazla kodlanan bu üç kodun dışında 1990'lı yıllarda diğer dönemlere göze çarpan farklı temalar da bulunmaktadır. Örneğin “yeraltı dünyası, mahalle yaşantısı” temasına diğer dönemlere göre daha fazla rastlanılmaktaydı. 1990'lı yıllarda getto kültürü, çeteleşme, mahalle aidiyeti gibi konular rap müziğin önemli unsurlarındandı. Rap sanatçıları, yaşadıkları mahallelerin kültürel dokusunu ve günlük yaşamlarını şarkılarında anlatıyordu. Almanya’daki Türk rap sahnesi ve Türkiye’de gelişen yeraltı hip-hop kültürü, sokak yaşamına dair

detayları yoğun şekilde işlemiştir. Bu durum 1990'lı yılların rap müziğinin isyan, adaletsizlik ve sistem eleştirisi üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Politik eleştiriler, sosyal adaletsizlikler ve sert bir duruş, bu dönemin ana temalarını oluşturmaktadır. Rap müzik, bir başkaldırı aracı olarak işlev görmekte ve sanatçılar bu dönemde toplumsal mücadelelerini bu müzik türü üzerinden aktarmaktadır. Ancak kişisel hikâyeler, sokak kültürü ve mahalle yaşantısı gibi unsurlar da önemli bir yer kaplamaktadır.

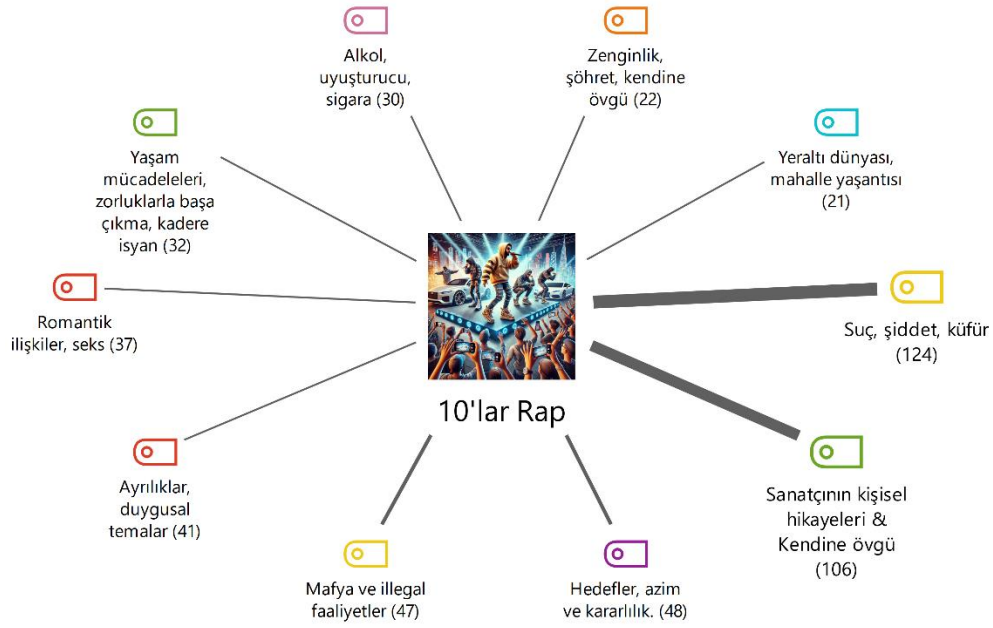

Şekil 3. 2000'ler Türkçe Rap

1990'lara kıyasla 2000'lerde Türkçe rap'in daha kişisel, bireysel başarıya odaklanan ve yer yer duygusal temalar içeren bir yapı kazandığını söylemek mümkündür. "Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü" teması en fazla kullanılan temadır. 2000'lerde rap müziğinin kişisel bir ifade biçimine dönüşmesi en büyük değişimlerden biri olmuştur. Rap sanatçıları artık sadece toplumsal sorunları eleştirmekle kalmamış, aynı zamanda kendilerini, başarılarını, yaşam tarzlarını ve güçlü yönlerini anlatan şarkılar üretme yoluna da gitmişlerdir. Bu dönemde Sagopa Kajmer, Ceza, Fuat, Sahtiyani, Dr. Fuchs gibi isimler, kendi hayat hikâyeleri, geçmişleri ve müzik kariyerleri hakkında daha fazla söz üretmeye başlamışlardır. "Ben buradayım, bu oyunun bir parçasıyım" mesajı veren şarkılar, özellikle battle rap kültürünün Türkiye'de yaygınlaşmasıyla artmıştır. Bu dönemin anlatısı ile uyumlu olarak en fazla kodlanan temalardan biri de "hedefler, azim ve kararlılık" temasıdır. 2000'ler rap'inde "ben yükseliyorum, zirveye oynuyorum" söylemi çok daha baskın hâle gelmiştir. Sanatçılar, rap müziğinin sokaklardan yükselerek başarılı olmanın bir yolu olduğuna daha fazla vurgu yapmaktadır. Ceza'nın "Sabah Bastı Geceyi", Sagopa Kajmer'in "Neyim Var Ki" gibi şarkıları, bireysel çabanın ve azmin rap müziğinin ana temalarından biri olduğunu göstermektedir. Rap müziğinin ana akım (mainstream) haline gelmeye başladığı bu dönemde, sanatçılar kendi çabalarıyla başarıya ulaştıklarını ve bu yolda kararlı olduklarını vurgulamaktadır.

Yine aynı minvalde "başarıya ulaşma, disiplin" temalarına bu yıllarda da sıkça rastlanılmaktadır. 1990'ların "sisteme isyan" odaklı söylemlerine kıyasla, 2000'lerde rap müziğinin daha fazla "kendini geliştirme ve başarıya

ulaşma” temalarına yöneldiği görülmektedir. Rap müziği bir disiplin olarak ele alma, çalışkanlık ve üretkenlik vurgusu bu dönemde güçlenmiştir. 2000’li yıllarda rap müzik bireysel başarıya, disipline ve sanatçının kendi hikâyesine daha fazla odaklanmıştır. Sisteme isyan ve sosyal adalet temaları ikinci planda kalırken, “ben buradayım, ben bu işi yapıyorum” söylemi ön plana çıkmıştır. Battle rap ve freestyle kültürü güçlenmiş ve sanatçılar birbirleriyle yarışarak kimliklerini oluşturmaya başlamıştır. Bu dönemde daha geniş bir dinleyici kitlesine hitap etmek için duygusal ve romantik temalar işlenmeye başlanmıştır. Bu dönemden sonra Rap müzik, Türkiye’de ana akım müziğin bir parçası hâline gelmeye başlamıştır.

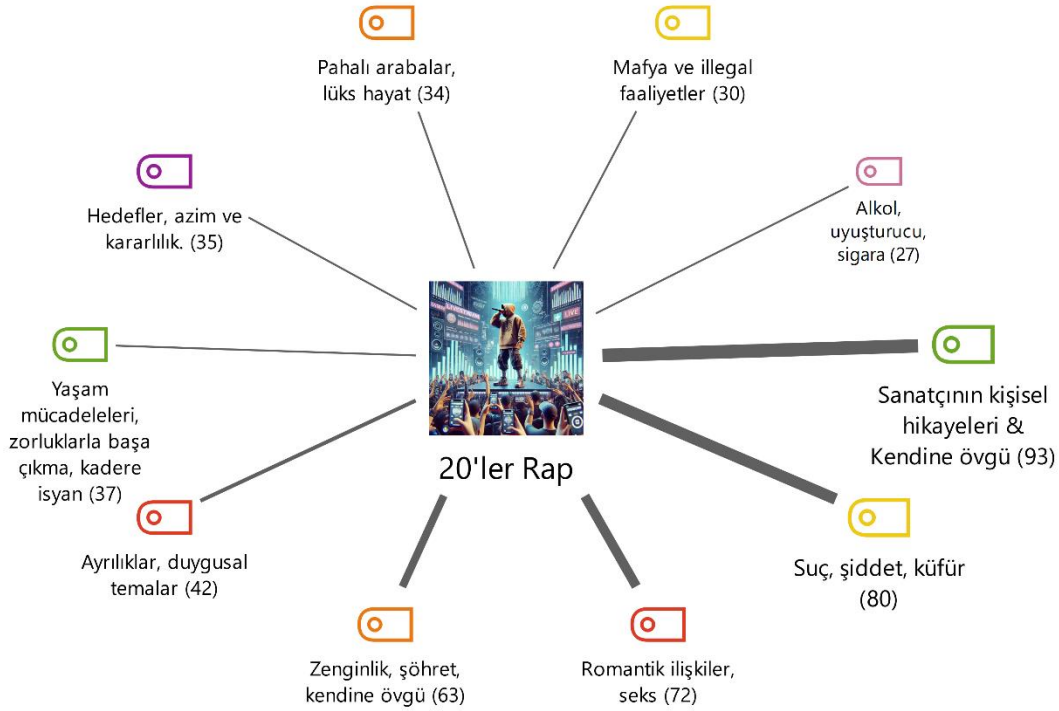

Şekil 4. 2010'lar Türkçe Rap

2000'lere kıyasla 2010'larda rap müziğin sertleştiği, suç ve şiddet temalarının öne çıktığı aynı zamanda duygusal temalar ve lüks hayat anlatılarının da önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu dönemlerde en fazla kullanılan temaya bakıldığında, “suç, şiddet, küfür” teması ilk sırada gelmektedir. 2010’lu yıllarda rap müzikte en çok işlenen tema, suç ve şiddet olmuştur. Gangsta rap etkisi bu dönemde Türkiye rap sahnesinde iyice belirginleşmiş, sokak şiddeti, çeteleşme ve suça dair göndermeler daha yaygın hâle gelmiştir. Diss kültürü (sözlü rekabet) ve lirik savaşlar da bu dönemde artmış, sanatçılar arasındaki rekabetin bir göstergesi olarak sert ve agresif dil kullanımı yaygınlaşmıştır. Daha sonra tıpkı 2000’li yıllarda olduğu gibi “sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” teması gelmektedir. 2010’larda rap sanatçıların kendilerini öne çıkarma eğilimi çok daha belirgin hâle gelmiştir. “Ben başardım”, “ben en iyisiyim” temaları sıkça kullanılmış, sanatçılar başarı hikâyelerini anlatma konusunda oldukça iddialı hâle gelmiştir. Benmerkezci bir anlatım, bu dönemde rap’in ana temalarından biri olmuştur. Yine ayın şekilde 2000’lerde olduğu gibi “hedefler, azim ve kararlılık” temaları göze çarpmaktadır. Rap müziğin bir “kendi yolunu çizme” ve “çabalayarak başarıya ulaşma” motivasyonu verdiği şarkılar bu dönemde oldukça fazladır.

Daha önceki dönemlerin aksine bu dönemde “mafya ve illegal faaliyetler” teması göze çarpmaktadır. 2010’larda suç temaları daha çok organize suç örgütleri, mafya ve yasa dışı işler üzerinden anlatılmıştır. Uyuşturucu, silahlar, yasa dışı kazanç gibi konular özellikle underground rap sahnesinde daha fazla işlenmiştir. Gangsta rap’in etkisiyle “sokakta var olmanın kuralları” anlatılan bir tema hâline gelmiştir. Ayrıca “ayrılıklar, duygusal temalar” teması da bu dönemde sıkça yer almaktadır. 2000’lerdeki “kişisel başarı” temalarına kıyasla,

2010’larda rap müzikte duygusal temalar da önem kazanmaya başlamıştır. Ayrılık, kayıplar ve depresyon, bazı sanatçılar tarafından sıkça işlenmiştir. 2010’larda rap müzik daha agresif, suç temalarına daha fazla odaklanan bir yapıya bürünmüştür. Sanatçılar kendilerini öne çıkarmak için daha iddialı ve saldırgan lirikler kullanmıştır. Suç, şiddet ve yasa dışı işler gibi temalar giderek daha fazla işlenmiştir. Duygusal temalar ve ilişkiler, önceki yıllara göre daha belirgin hâle gelmiştir. Bunların yanı sıra lüks hayat ve şöhret anlatıları, Batı’daki trap (hip-hop alt türü) müziğin etkisiyle yaygınlaşmıştır.

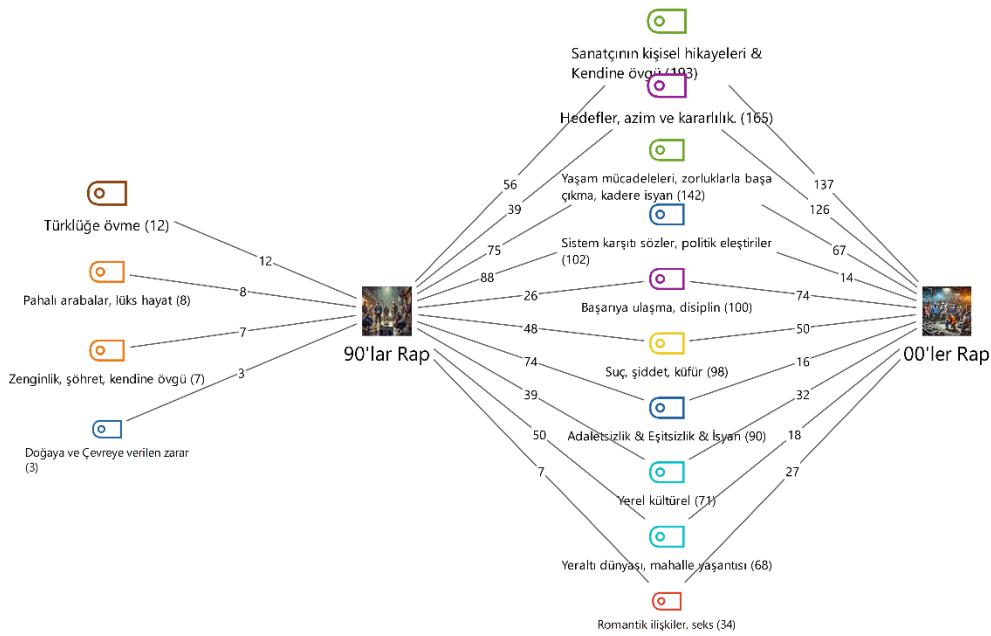

Şekil 5. 2020’ler Türkçe Rap

2010’lara kıyasla, 2020’lerde rap müziğin daha fazla kişisel hikâyelere, romantik ilişkilere, şöhret ve zenginlik temalarına yöneldiği, suç ve şiddet öğelerinin ise hâlâ önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu dönemde kişisel hikâyeler ve anlatılar ön plana çıkmaktadır. Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü en fazla kullanılan temadır. 2020’li yıllarda rap müzikte en çok işlenen tema, sanatçının kendi hayatı ve başarı hikayesi olmuştur. “Ben başardım”, “ben en iyisiyim”, “ben farklıyım” gibi söylemler, rap liriklerinde oldukça yaygındır. Trap ve drill müziğin etkisiyle, sanatçılar genellikle kendi yükselişlerini, maddi başarılarını ve müzik kariyerlerindeki değişimi anlatmaktadır. Uzi, Motive, Lvbel C5, Şehinşah, Ben Fero gibi sanatçılar, kendilerini öne çıkaran lirikleriyle ön plana çıkmaktadır. Daha sonra “romantik ilişkiler, seks” teması bulunmaktadır. Bu dönemde romantik hikâyelere ve bununla bağlantılı cinsel söylemlere sıkça rastlanılmaktadır. 2020’lerde rap müziğin romantik ilişkiler ve cinsellik temalarına daha fazla yöneldiği görülmektedir. Şarkı sözlerinde ilişkiler, gece hayatı, aşk acısı, sadakatsizlik, çekicilik ve kadınlarla ilgili göndermeler oldukça yaygın hâle gelmiştir. Bu, Batı’daki popüler rap kültürünün Türkçe rap sahnesine olan etkisini göstermektedir. Üçüncü sırada ise yine bir önceki tema ile uyumlu “suç, şiddet, küfür” teması gelmektedir. 2010’lara kıyasla suç ve şiddet temalarında hafif bir azalma olsa da hâlâ Türkçe rap’in temel öğelerinden biri olmaya devam etmektedir. Drill (hip-hop alt türü) müziğin yükselişiyle birlikte, silahlar, çeteleşme, uyuşturucu ticareti, tehdit ve sokak yaşamı gibi konular rap liriklerinde yer almaktadır. Batı’daki gangsta rap kültürünün etkisiyle, bazı sanatçılar “sokakta büyüme” ve “güçlü olma” temalarını işlemeye devam etmektedir.

Ayrıca bu dönem diğer dönemlerden farklı olarak özellikle zenginlik, şan, şöhret söylemi oldukça fazla yer almaktadır. “Zenginlik, şöhret, kendine övgü” teması bu dönemde en fazla kodlanan dördüncü tema konumundadır. “Lüks yaşam”, “marka kıyafetler”, “şöhretin getirdiği avantajlar” gibi temalar, 2020’li yılların rap müziğinde önemli bir yer tutmaktadır. “Kendi başına zengin olma”, “lüks arabalar”, “pahalı mücevherler ve gece kulüpleri” gibi öğeler, sanatçıların kimliklerini yansıtmaya biçimi hâline gelmiştir. Trap müziğin ve modern hip-hop’un getirdiği materyalist yaklaşım, Türkçe rap’te de kendini göstermektedir. 2020’lerde rap müzik, kişisel başarı, lüks yaşam ve romantik ilişkiler eksenine daha fazla kaymıştır. Suç ve şiddet temaları hâlâ işleniyor olsa da önceki yıllara göre bir miktar azalma görülmektedir. Duygusal temalar, ayrılıklar ve melankolik öğeler, modern rap müzikte daha fazla yer almaktadır. “Trap ve drill müziğin” etkisiyle, sanatçılar hem karanlık hem de lüks yaşantıyı bir arada sunmaktadır. Şöhret, para, lüks yaşam ve kadınlarla ilgili lirikler, rap müziğin en baskın temalarından biri hâline gelmiştir.

Dönemlere Göre Kesişen ve Ayrışan Kodlar

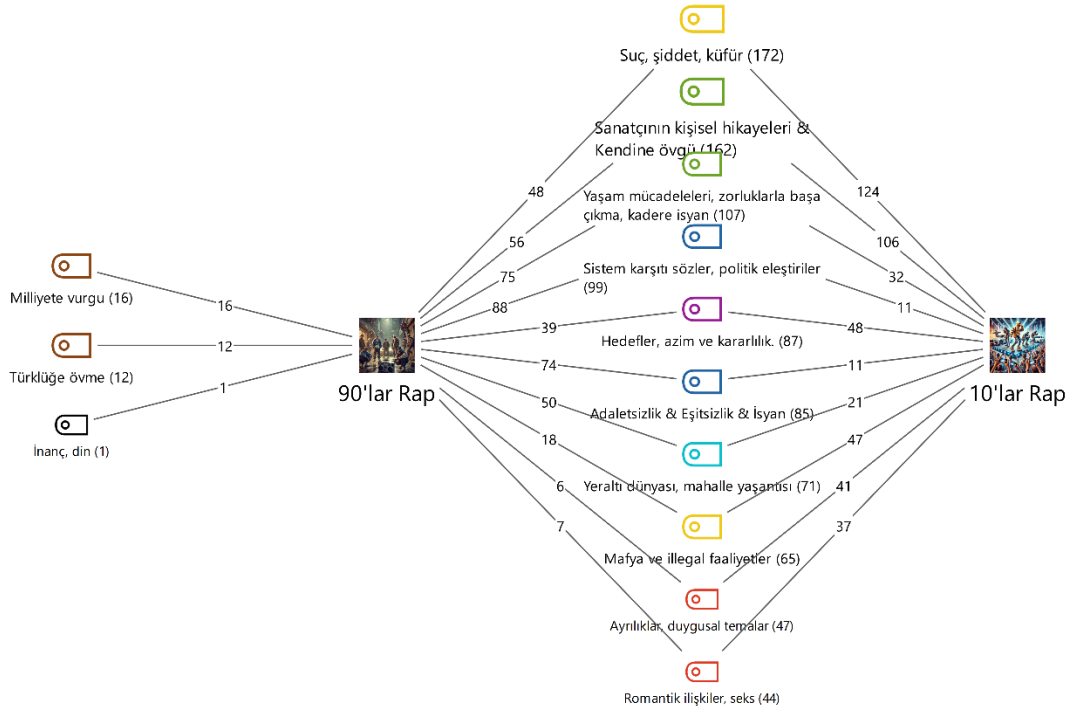

Şekil 6. 1990'lar 2000'ler Kesişen Kodlar

Kesişen ve ayrışan kodların gösterildiği bu tablolarda, dönemler (on yıllık periyotlar) hangi temaların birbiriyle kesiştiği ve ayrıştığı gösterilmektedir. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” kodu bu dönemlerde en fazla bahsedilen koddur. Örnekleme dâhilindeki şarkılarda bu tema 1990'larda 56, 2000'lerde ise 193 kez işlenmiştir. “Hedefler, azim ve kararlılık” teması 1990'larda 39, 2000'lerde 165 kez işlenmiştir. 2000'lerde “başarıya ulaşma” teması çok daha baskın hâle gelmiştir. Rap müzik, mücadele ederek yükselme anlatısı üzerinden inşa edilmeye başlanmıştır. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” teması 1990'larda 75, 2000'lerde 142 kez işlenmiştir. Sanatçının kimlik inşası, kendini anlatma ve kendine övgü temaları, 2000'lerde büyük bir artış göstermiştir. “Suç, şiddet, küfür” teması 1990'larda 48, 2000'lerde 98 kez işlenmiştir. 2000'lerde suç ve şiddet teması daha belirgin hâle gelmiştir. Diss kültürünün yaygınlaşmasıyla, sanatçılar arasında sert rekabet artmış, liriklerde küfürlü ve agresif ifadeler yaygınlaşmıştır.

Özellikle belirli temalar bu iki dönem arasında değişmiştir. Örneğin “sistem karşıtı sözler & politik eleştiriler” teması 1990'larda 88, 2000'lerde 67 kez işlenmiştir. 1990'lı yılların rap müziği büyük ölçüde sistem eleştirisi ve

politik başkaldırı üzerine kuruluydu. 2000’lerde ise politik eleştiri azalmış, bireysel konular ön plana çıkmıştır. 1990’lı yıllarda özellikle Almanya yaşayan rapçilerin yaptığı milliyetçi söylem diğer dönemlerden ayrılmaktadır. Milliyetçi söylemden 1990’larda 12 kere bahsedilirken 2000’lerde ise hiç yer almamaktadır. 1990’lı yılların başında özellikle Almanya’daki Türk rap gruplarında milli kimlik vurgusu belirli bir şekilde vurgulanmaktaydı. Son olarak örneklem dâhilinde incelenen rap şarkılarında diğer dönemlerden farklı olarak 1990’lı yıllarda doğaya ve çevreye verilen zarardan bahsedilmektedir.

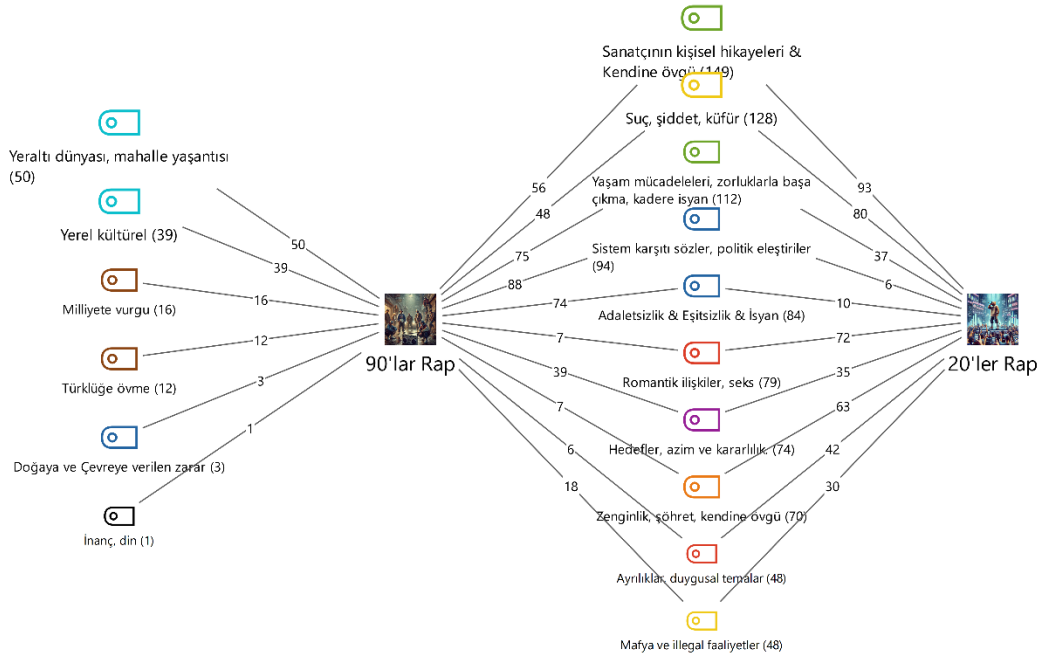

Şekil 7. 1990'lar 2010'lar Kesişen Kodlar

1990’lar rap müziğinin sosyal ve politik bir isyan aracı olduğu, 2010’lar rap’inin ise daha sert, bireysel ve materyalist bir yöne evrildiği görülmektedir. Her iki dönemde kesişen kodlara bakıldığında, “suç, şiddet, küfür” temasının 1990’larda 48, 2010’larda 172 işlendiği görülmektedir. 2010’larda suç ve şiddet teması büyük bir artış göstermiştir. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” teması 1990’larda 56, 2010’larda 162 işlenmiştir. Rap müziğin kişisel kimlik oluşturma işlevi 2010’larda daha da belirginleşmiştir. Sanatçılar kendilerini öne çıkarmak, başarılarını anlatmak ve lirik savaşlarında rakiplerine üstünlük kurmak için daha fazla kişisel anlatıya yönelmiştir. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” teması her iki dönemde de sıkça yer almaktadır. Bu tema 1990’larda 75, 2010’larda 107 kez işlenmiştir. Her iki dönemde de mücadele teması işlenmeye devam etmiştir. 1990’ların rap müziği “milliyete vurgu & Türklüğe övgü” ile “inanç & din” temaları bakımından 2010’lar rap müziği ile ayrılmaktadır.

2010’lar rap müziğinde “romantik ilişkiler & seks” teması 1990’lı yıllardan farklılık arz etmektedir. 1990’larda bu tema yer almazken, 2010’larda 44 kez işlenmiştir. 2010’larda rap müziğe aşk, ilişkiler ve cinsellik temaları eklenmiştir. Bu temaya paralel olarak aynı zamanda “ayrılıklar & duygusal temalar”lara 2010’larda yer verilmiştir. Bu tema 1990’larda yer almazken, 2010’larda 47 kez işlenmiştir. Melankolik rap şarkıları ve duygusal temalar, 2010’larda öne çıkmıştır. 1990’lar Türkçe rap müziği, politik başkaldırı ve kolektif mücadele ekseninde gelişmişken, 2010’lar rap müziği daha bireysel, agresif ve materyalist bir forma evrilmiştir. Suç, şiddet, illegal faaliyetler ve küfürlü dil kullanımı 2010’larda zirve yapmıştır. Lüks hayat, şöhret, romantik ilişkiler ve melankolik

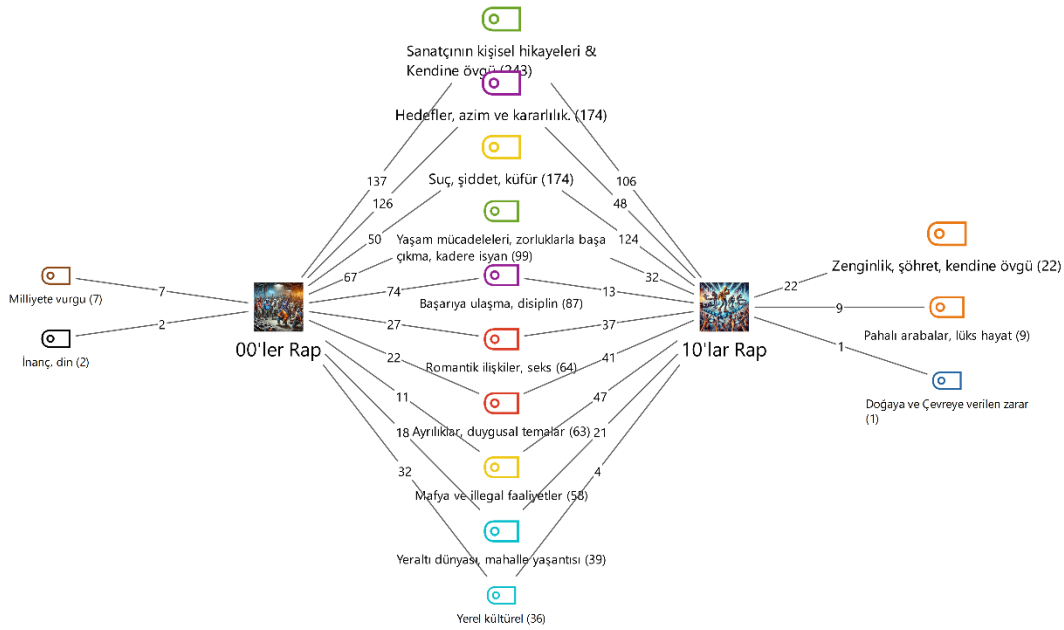
duygusal temalar 2010’larda rap müziğe eklenmiştir. 1990’lardaki sistem eleştirisi ve milliyetçilik vurgusu, 2010’larda yerini bireysel mücadeleye bırakmıştır.

Şekil 8. 1990'lar 2020'ler Kesişen Kodlar

1990’larda toplumsal isyan, politik eleştiri ve sınıfsal mücadele öne çıkarken, 2020’ler rap müziğinde bireysel başarı, lüks yaşam, romantik ilişkiler ve duygusal temaların daha fazla öne çıktığı görülmektedir. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” teması 1990’larda 56, 2020’lerde 149 kez işlenmiştir. Rap müzik, sanatçının kendi hikâyesini anlatma ve kendini yüceltme platformu olmaya devam etmiştir. Ancak 2020’lerde bu tema daha fazla başarı, zenginlik ve şöhretle ilişkilendirilmiştir. 1990’larda “hayatta kalma mücadelesi” öne çıkarken, 2020’lerde “ben zirvedeyim” vurgusu daha baskındır. Bu dönemlerde görülen bir başka kod “suç, şiddet, küfür”dür. Bu tema 1990’larda 48, 2020’lerde 128 kez işlenmiştir. 2020’lerde suç ve şiddet teması büyük bir artış göstermiştir. Bu tema 2020’lerde oldukça sık görülmüştür. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” kodu 1990’larda 75, 2020’lerde 112 kez kodlanmıştır. Hayat mücadelesi teması iki dönemde de güçlü bir şekilde yer almaktadır.

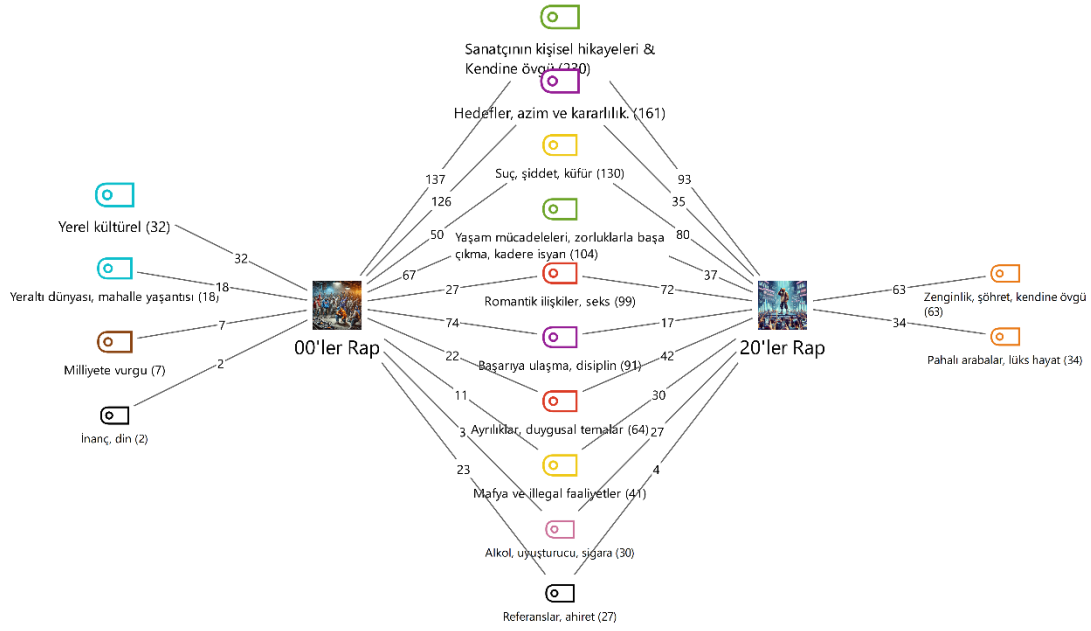
Bu iki dönemde farklı olarak göze çarpan “mafya ve illegal faaliyetler” temasıdır. Bu tema 1990’larda 7, 2020’lerde 48 kez kullanılmıştır. 2020’lerde mafya temaları daha fazla işlenmektedir. Bu, drill ve gangsta rap’in yükselişiyle birlikte rap müziğin suç temalarına daha fazla yönelmesiyle ilişkilidir. Bundan dolayı iki dönem arasında bu kodun kullanılması yaklaşık yedi kat artmıştır. Yine aynı şekilde “romantik ilişkiler & seks” kodu 1990’larda hiç kullanılmamışken, 2020’lerde 79 kez kullanılmıştır. Bununla birlikte yine “zenginlik, şöhret, kendine övgü” teması 1990’larda 7, 2020’lerde 70 defa kullanılmıştır. İki dönem arasındaki kod sayısı on kat artmıştır. Bu kodlara benzer bir başka kod olan “ayrılıklar & duygusal temalar” kodu 1990’larda hiç kullanılmazken, 2020’lerde 48 kez kullanılmıştır. 1990’lar Türkçe rap müziği, politik başkaldırı ve kolektif mücadele ekseninde gelişmişken, 2020’lerin rap müziği daha bireysel, materyalist ve popüler kültürle bütünleşmiş bir forma evrilmiştir. Şiddet, suç, lüks yaşam, romantik ilişkiler ve depresyon gibi temalar 2020’lerde baskın hâle gelmiştir. 1990’lardaki politik isyan ve toplumsal eleştiri, 2020’lerde bireysel dertler, sosyal medya eleştirisi ve maddi başarı anlatıları ile yer değiştirmiştir.

Şekil 9. 2000'ler 2010'lar Kesişen Kodlar

2000'lerde rap müziğin daha çok bireysel başarı, azim ve mücadele üzerine yoğunlaştığı, 2010'larda ise suç, şiddet, duygusal temalar ve romantik ilişkilerin daha fazla öne çıktığı görülmektedir. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” teması 2000'lerde 243, 2010'larda 106 defa kullanılmıştır. Sanatçının kendini anlatma ve başarılarını vurgulama teması, 2000'lerde zirve yapmış, 2010'larda ise bir miktar azalsa da hâlâ önemli bir yer tutmuştur. 2000'lerde rap müzik, bir başarı hikâyesi anlatma aracı olarak kullanılırken, 2010'larda daha fazla sert ve saldırgan bir rekabet kültürüne dönüşmüştür. Kesişen bir başka tema “suç, şiddet, küfür” temasıdır. Bu tema 2000'lerde 137, 2010'larda 174 defa işlenmiştir. 2010'larda suç ve şiddet teması büyük bir artış göstermiştir. Daha önce de belirtildiği gibi diss kültürünün yaygınlaşması, gangsta rap ve drill müziğin de etkisiyle agresif söylemlerin sayısı artmıştır. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” teması 2000'lerde 126, 2010'larda 124 defa kullanılmıştır. Her iki dönemde de bu temaya benzer şekilde yer verilmiştir.

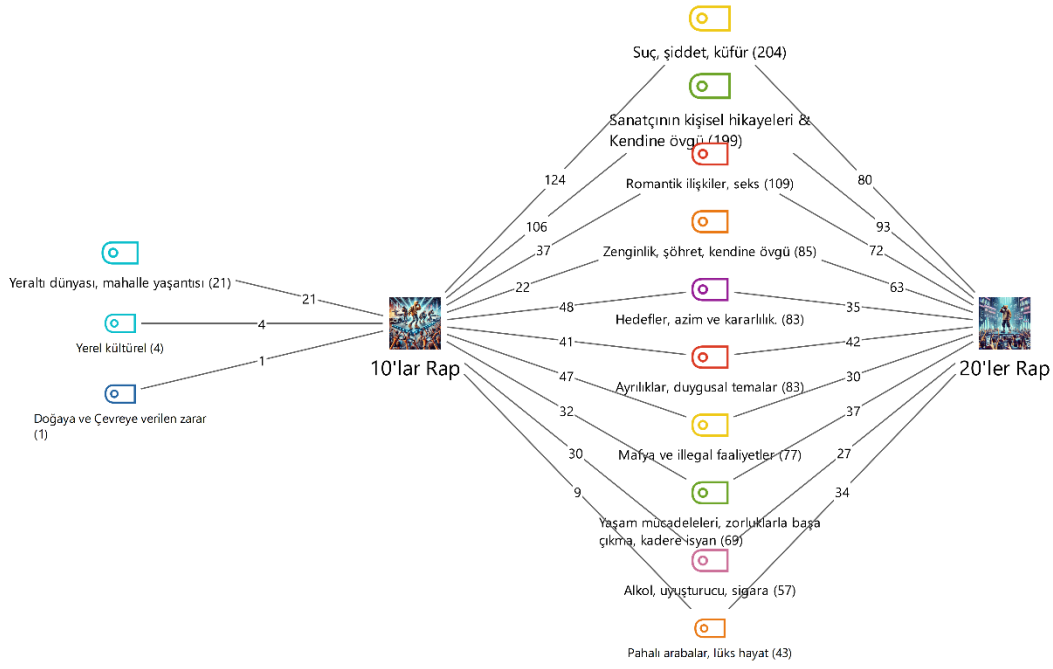
Bu iki dönemde benzeşen söylemlerin yanı sıra farklılaşan söylemler de mevcuttur. “Hedefler, azim ve kararlılık” teması 2000'lerde 174, 2010'larda 48 kez kullanılmıştır. 2000'lerde rap müziğin temel vurgusu “çalalayarak yükselme” üzerine kuruluyken, 2010'larda bu tema ciddi şekilde azalmıştır. 2010'larda başarı ve azim yerine, “zaten en iyiyim” veya “sert ve güçlü olmalıyım” gibi söylemler daha fazla öne çıkmıştır. “Yeraltı kültürü ve mahalle yaşantısı” teması 2000'lerde 39, 2010'larda 11 kez kullanılmıştır. 2000'lerde mahalle yaşantısı ve sokak kültürü vurgusu daha belirgin iken, 2010'larda bireyselleşme artmıştır. Yine aynı şekilde “yerel kültürel öğeler” teması 2000'lerde 36 defa kullanılmış, 2010'larda tamamen kaybolmuştur. 2000'lerde yerel kültüre yapılan göndermeler varken, 2010'larda rap müzik daha küreselleşmiştir. 2000'ler Türkçe rap müziği, kişisel mücadele, başarı ve azim temalarına odaklanırken, 2010'larda rap müziğin daha agresif ve materyalist bir forma evrildiği görülmektedir. Şiddet, suç, lüks yaşam, çete kültürü ve bireysel güç vurguları 2010'larda daha fazla işlenmiştir. Yerel kültürel referanslar ve mahalle yaşantısına dair detaylar azalırken, küresel rap müzik trendleri daha baskın hâle gelmiştir. 2000'lerde bireysel gelişim vurgusu ön plandayken, 2010'larda “güçlü olmak, rakiplere üstün gelmek ve statü elde etmek” söylemleri baskın hâle gelmiştir.

Şekil 10. 2000'ler 2020'ler Kesişen Kodlar

2000'lerde rap müzik, bireysel başarı, azim ve mücadele temaları üzerine kuruluyken, 2020'lerde daha materyalist, lüks odaklı, ilişkiler ve şöhret ekseninde ilerleyen bir yapıya bürünmüştür. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” teması yine bu dönemlerde kesişen bir söylemdir. 2000'lerde 220, 2020'lerde 149 defa bu tema kullanılmıştır. Sanatçılar, kendilerini anlatmaya ve başarılarını vurgulamaya devam etmektedir. Ancak 2000'lerde daha fazla “mücadele ederek zirveye çıkma” anlatısı varken, 2020'lerde daha çok “zaten zirvedeyim, lüks içinde yaşıyorum” vurgusu öne çıkmaktadır. “Suç, şiddet, küfür” teması 2000'lerde 130, 2020'lerde 93 kez işlenmiştir. Her iki dönemde de rap müzikte agresif dil kullanımı yaygındır.

Bu iki dönem arasındaki en belirgin fark “hedefler, azim ve kararlılık” temasında görülmektedir. Bu tema 2000'lerde 161, 2020'lerde 35 defa kullanılmıştır. 2000'lerde rap müziğin temel vurgusu “çabalayarak yükselme” üzerine kuruluyken, 2020'lerde bu tema ciddi şekilde azalmıştır. 2020'lerde başarı ve azim yerine, “zenginlik, statü ve lüks yaşam” daha fazla ön plana çıkmıştır. Bir diğer belirgin farklılık “yeraltı kültürü ve mahalle yaşantısı” temasında görülmektedir. Bu tema 2000'lerde 18, 2020'lerde ise hiç kullanılmamıştır. 2000'lerde mahalle yaşantısı ve sokak kültürü daha fazla işlenirken, 2020'lerde rap müzik küresel müzik trendlerine daha fazla entegre olmuştur. “Zenginlik, şöhret, kendine övgü” teması 2000'lerde 22, 2020'lerde 63 defa işlenmiştir. 2020'lerde lüks hayat ve şöhret rap müzikte çok daha belirgin hâle gelmiştir. 2000'lerde “başarıya ulaşma” teması varken, 2020'lerde “başarı sonucu elde edilen hayat tarzı” ön plana çıkmıştır. Statü, maddi başarı ve markalar rap şarkılarında sıkça yer almaktadır. 2000'ler Türkçe rap müziği, bireysel azim ve mücadeleye odaklanırken, 2020'lerde materyalizm, lüks ve ilişkiler ön plana çıkmıştır. Statü, marka, şöhret ve tüketim kültürü 2020'lerde rap müziğin önemli öğeleri hâline gelmiştir. Şiddet ve diss kültürü, 2000'lere kıyasla azalmış, yerini eğlence ve gösteriş odaklı bir yapıya bırakmıştır.

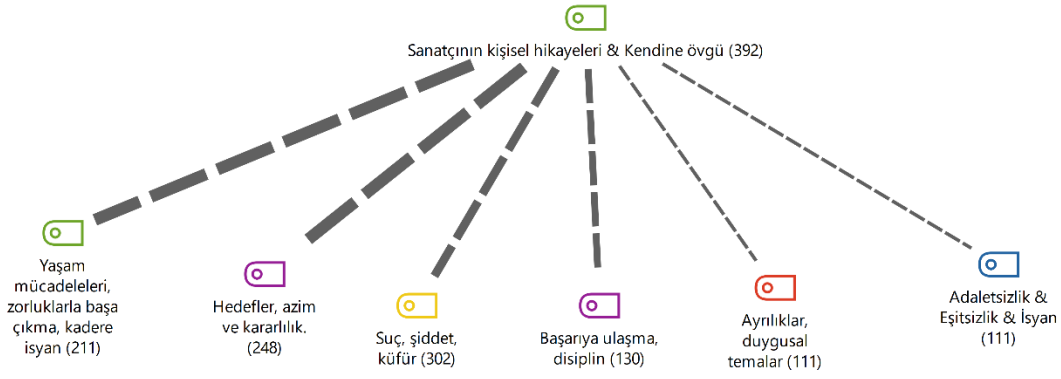
Şekil 11. 2010'lar 2020'ler Kesişen Kodlar

Örneklem dâhilinde incelenen rap şarkılarında her iki dönemde de “suç, şiddet, küfür” teması oldukça sık kullanılmıştır. 2010’larda 204, 2020’lerde 124 defa bu temaya rastlanılmaktadır. Suç ve şiddet teması her iki dönemde de baskın olsa da 2020’lerde azalma gözlemlenmiştir. 2010’larda gangsta rap ve drill müziğin sertliği ön plandayken, 2020’lerde rap müziğin daha eğlenceli, popüler kültür ile bütünleşmiş ve melodik bir forma kaydığı görülmektedir. “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” diğer dönemlerde olduğu gibi kesişen temalardan biridir. Bu tema 2010’larda 199, 2020’lerde 106 defa işlenmiştir.

“Pahalı arabalar & lüks hayat” teması 2010’larda pek görülmezken, 2020’lerde 43 defa kullanılmıştır. Bu tema, 2020’lerde popüler rap kültürüyle paralel olarak yükselişe geçmiştir. Lüks yaşam, pahalı arabalar ve maddi başarı, rap müziğin ana unsurlarından biri hâline gelmiştir. “Alkol, uyuşturucu, sigara” teması 2010’larda pek yer almazken, 2020’lerde 57 defa dile getirilmiştir. Uyuşturucu, sigara ve alkol söylemleri 2020’lerde daha yaygın hâle gelmiştir. 2010’lar rap müziği, daha agresif, sert ve sokak kültürü merkezliken, 2020’lerde materyalist, lüks yaşam ve popüler kültür ile uyumlu bir forma evrilmiştir. Şiddet, diss kültürü ve mahalle anlatıları 2020’lerde gerilerken, lüks yaşam, statü ve tüketim odaklı içerikler artmıştır. Alkol, uyuşturucu ve pahalı arabalar gibi Batı’daki rap kültürünün unsurları 2020’lerde Türkçe rap’e daha fazla entegre olmuştur.

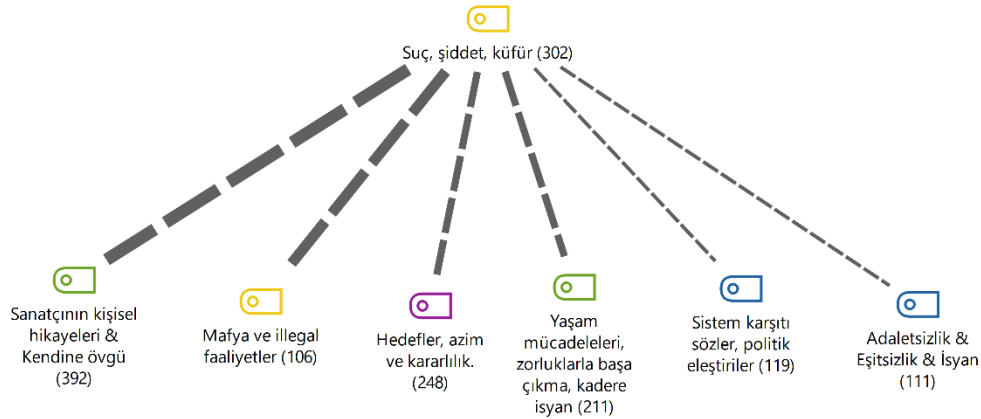
Birlikte Oluşan Kodlar

Bu bölümde en çok kullanıldığı tespit edilen 3 kodun birlikte oluştuğu kodlar gösterilmektedir. Çakışan birçok kod içerisinde sadece en fazla olanlar seçilmiştir. Çalışmanın akıcılığı ve sınırlamalardan dolayı bu analiz sadece en fazla kodlanan üç kod ile sınırlı tutulmuştur.

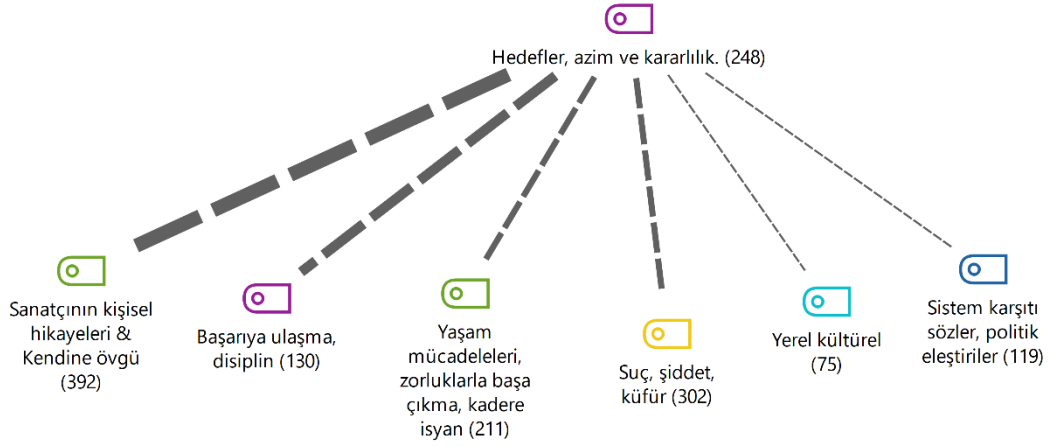
Şekil 12. Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü

“Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” kodu örneklem içerisinde en fazla kodlanan alt kod konumundadır. Bu kod ile en fazla “suç, şiddet ve küfür” 302 kodu kesişmektedir. Rap sanatçılarının kendilerini güçlü ve korkusuz göstermeleriyle doğrudan ilişkilidir. Diss kültürü, rakipleri küçük düşürme ve şiddet içerikli ifadeler sıkça kullanılır. İkinci sırada “hedefler, azim ve kararlılık” 248 kodu gelmektedir. Sanatçılar kendilerini anlatırken, mücadelelerini ve başarıya nasıl ulaştıklarını vurgularlar. “Zorlukları aştım”, “Kimse benim kadar çalışmadı” gibi ifadeler bu kodun tipik örnekleridir. Rap müzikte bireysel çabanın yüceltilmesi, sanatçının kendini anlatmasının en önemli unsurlarından biridir. Birlikte en fazla birlikte kodlanan bir başka kod ise “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” 211 kodudur. Sanatçılar, kendilerini anlatırken genellikle “zorluklardan geldim, mücadele ettim, şimdi zirvedeyim” anlatısını kullanır.

Şekil 13. Suç, şiddet, küfür

“Suç, şiddet, küfür” kategorisi ile en fazla “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” bu kesişen kodlardan yukarıda bahsedilmiştir, tekrara düşmemek adına bu kesişen iki kod tekrardan yorumlanmayacaktır. Bu kod ile en fazla kesişen bir diğer kod “hedefler, azim ve kararlılık” 248 kodudur. Bu durum şiddet ve suç içeren şarkıların genellikle sanatçının geçmişte yaşadığı zorluklarla bağlantılı olmasından kaynaklıdır. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” 211 en fazla birlikte oluşan kodlardan biridir. Suç ve şiddet anlatısı, genellikle hayatta kalma mücadelesiyle ilişkilidir. “Suç, şiddet, küfür” kodu ile en fazla kodlanan bir diğer kod “mafya ve illegal faaliyetler” 106 kodudur. Suç ve şiddet teması, mafya kültürüyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle gangsta rap etkisiyle, yasadışı işler, sokak çeteleri ve uyuşturucu ticareti gibi temalar rap müzikte sıkça işlenmiştir. Sanatçılar, sokaktaki güçlerini ve suç dünyasında nasıl yükseldiklerini anlatırken agresif bir dil kullanırlar.

Şekil 14. Hedefler, azim ve kararlılık

“Hedefler, azim ve kararlılık” kategorisi ile en fazla “Sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” bu kesişen kodlardan yukarda bahsedilmiştir, tekrara düşmemek adına bu kesişen iki kod tekrardan yorumlanmayacaktır. Yine aynı şekilde “hedefler, azim ve kararlılık” kodu ile “suç, şiddet, küfür” kodlarının kesişiminden yukarda bahsedilmiştir o yüzden bu kodlar burada tekrardan yorumlanmayacaktır. “Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkma, kadere isyan” 211 kodu birlikte kodlanan bir başka koddur. Hedeflerine ulaşan rap sanatçıları, genellikle zor bir geçmişten gelmiş olduklarını ve hayatın onları birçok engelle karşı karşıya bıraktığını vurgularlar. Hayatta kalmak için mücadele etmek, rap müzikte sıkça işlenen bir temadır. Bu kodların dışında “başarıya ulaşma, disiplin” 130 kodu en fazla birlikte kodlardan biridir. Hedeflerine ulaşan sanatçılar, genellikle sıkı çalışma ve disiplinin önemini vurgularlar. Başarı sadece şansla değil, aynı zamanda emek ve fedakârlıkla elde edilir mesajı verilir. Bu anlatılar, sanatçıların nasıl sıkı çalıştıklarını ve başarmak için ne tür fedakârlıklar yaptıklarını içerir. “Sistem karşıtı sözler, politik eleştiriler” 119 en fazla birlikte kodlanan kodlardan biridir. Bazı sanatçılar, hedeflerine ulaşmalarının önündeki engelleri sadece kişisel değil, sistemselsel olarak da ele alırlar. “Bizi hep aşağı çekmeye çalıştılar”, “Adalet yok ama ben yine de kazandım” gibi söylemler sistem eleştirisiyle başarı temasını birleştirir. Ancak, hedefler ve azim teması çoğu zaman bireysel çaba üzerinden işlendiği için bu bağlantı diğerlerine göre daha zayıftır.

Kod Sistemi	20'ler Rap	10'lar Rap	00'ler Rap	90'lar Rap	TOPLAM
✓ Milliyetçi Söylem					0
 Milliyete vurgu			7	16	23
 Türklüğe övme				12	12
✓ Dini & Spiritüel Konular					0
 Referanslar, ahiret	4	12	23	9	48
 İnanç, din			2	1	3
✓ Motivasyon & Kendi Yolunu Bulma					0
 Hedefler, azim ve kararlılık	35	48	126	39	248
 Başarıya ulaşma, disiplin	17	13	74	26	130
✓ Eğlence & Parti					0
 Alkol, uyuşturucu, sigara	27	30	3	11	71
 Gece hayatı, eğlence	12	18	2	5	37
✓ Aşk & İlişkiler					0
 Ayrılıklar, duygusal temalar	42	41	22	6	111
 Romantik ilişkiler, seks	72	37	27	7	143
✓ Para & Lüks Hayat					0
 Pahalı arabalar, lüks hayat	34	9		8	51
 Zenginlik, şöhret, kendine övgü	63	22		7	92
✓ Gangsta & Suç Teması					0
 Mafya ve illegal faaliyetler	30	47	11	18	106
 Suç, şiddet, küfür	80	124	50	48	302
✓ Mahalle Kültürü & Sokak Hayatı					0
 Yerel kültürel		4	32	39	75
 Yeraltı dünyası, mahalle yaşantısı		21	18	50	89
✓ Bireysel Mücadele & Hayat Hikayesi					0
 Yaşam mücadeleleri, zorluklarla başa çıkı	37	32	67	75	211
 Sanatçının kişisel hikayeleri & Kendine öv	93	106	137	56	392
✓ Sosyal Eleştiri & Protest					0
 Doğaya ve Çevreye verilen zarar		1		3	4
 Adaletsizlik & Eşitsizlik & İsyan	10	11	16	74	111
 Sistem karşıtı sözler, politik eleştiriler	6	11	14	88	119
Σ TOPLAM	562	587	631	598	2378

Şekil 15. Kod Matrisi

Örnekleme dâhilinde incelenen 80 şarkının kod matrisine bakıldığında, “Gangsta & Suç Teması ve Şiddet”, 2010’larda zirveye ulaştığı görülmektedir. 1990’larda suç & şiddet 48, 2000’lerde 50, 2010’larda 124, 2020’lerde 80 şeklindedir. 2000’lerin sonlarında ve 2010’larda gangsta ve drill müziğin etkisiyle suç, şiddet ve küfür içeriği en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. 2020’lerde bu tema biraz azalsa da hâlâ yüksek bir seviyededir. “Sanatçının kendi hikâyesini anlatması” (kişisel hikâye & kendine övgü) en fazla yer tutan kategori. 1990’larda 56, 2000’lerde 137, 2010’larda 106, 2020’lerde 93 şeklindedir. 2000’lerde rap sanatçıları kendi hikâyelerini daha fazla anlatırken, 2010’lardan itibaren bu tema daha yüzeysel ve gösteriş odaklı hâle gelmiştir. “Para, lüks hayat ve şöhret” teması 2020’lerde büyük artış göstermektedir. 1990’larda 7, 2000’lerde 22, 2010’larda 22, 2020’lerde 63 şeklindedir. 2000’ler ve 2010’larda düşük olan bu tema, 2020’lerde adeta patlama yapmıştır. Özellikle pahalı arabalar ve lüks yaşam vurgusu 2020’lerde zirveye çıkmıştır. “Eğlence & parti” (alkol, uyuşturucu, gece hayatı) 2010’lardan sonra ciddi bir yükselişe geçmiştir. 1990’larda 11, 2000’lerde 3, 2010’larda 30, 2020’lerde 27 şeklindedir. 2010’lardan itibaren rap müzikte eğlence ve hedonizm temaları daha fazla işlenmeye başlamıştır. “Aşk & ilişkiler” teması 2020’lerde en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu tema 1990’larda 6, 2000’lerde 22, 2010’larda 41, 2020’lerde ise 42’dir. Özellikle romantik ilişkiler ve seks teması 2020’lerde zirve yapmıştır. “Bireysel mücadele & hayat hikâyesi” vurgusu 2000’lerde zirveye çıkmıştır ama 2020’lerde azalmıştır. 1990’larda 75, 2000’lerde 67, 2010’larda 32, 2020’lerde 37 şeklindedir. 2000’lerde “mücadele ederek yükselme” anlatısı güçlüyken,

2010’lardan sonra daha çok lüks hayat ve başarıya ulaşmış olma vurgusu öne çıkmıştır. “Sistem karşıtı & politik eleştiriler” azalmaya başlamıştır. 1990’larda 88, 2000’lerde 14, 2010’larda 11, 2020’lerde 6 şeklindedir. 1990’larda politik eleştiri güçlüydü, ancak 2000’lerden sonra bu tema neredeyse kaybolmuştur. Rap, protest bir müzik türü olmaktan uzaklaşarak daha bireysel ve materyalist bir yapıya evrilmiştir. Mahalle Kültürü & Sokak Hayatı 1990’larda güçlüydü, ancak bu durum giderek azalmıştır. 1990’larda 50, 2000’lerde 18, 2010’larda 21, 2020’lerde 0 şeklindedir. Özellikle 2020’lerde mahalle yaşantısı ve yerel kültür söylemine daha az rastlanılmaktadır.

Kod Sistemi	Milli...	Türk...	Ref...	İnan...	Hed...	Baş...	Alko...	Gec...	Ayrı...	Rom...	Paha...	Zen...	Maf...	Suç...	Yere...	Yera...	Yaş...	San...	Doğ...	Ada...	Siste...	TOP...
Milliyetçi Söylem	11	11	2	2	4	3								11	16	12	11	8	5	9	9	114
Dini & Spiritüel Konular	2	2	3	3	26	12	2	1	6	8			4	22	2	3	12	28		7	7	150
Motivasyon & Kendi Yolu Bulma	5	2	35	3	125	125	13	4	22	28	4	12	24	103	45	24	125	247		31	38	1015
Eğlence & Parti			3		13	4	23	23	9	18	8	22	18	51	2	9	4	22		11	9	249
Aşk & İlişkiler			14		38	12	10	17	75	75	13	20	5	33	1		18	99				470
Para & Lüks Hayat					10	6	21	9	5	28	40	40	19	39	3	2	7	21		5	5	260
Gangsta & Suç Teması	15	12	24	2	91	36	48	21	12	26	14	44	95	95	18	47	81	156		53	52	942
Mahalle Kültürü & Sokak Hayatı	19	4	5		45	24	10	1		1	3	2	17	48	51	51	75	68		70	76	570
Bireysel Mücadele & Hayat Hikayesi	10	3	38	2	241	131	17	9	61	56	8	20	57	180	71	72	161	161	3	118	114	1533
Sosyal Eleştiri & Protest	14	4	14		50	19	17	3			5	5	25	80	65	81	135	100	7	90	89	803
TOPLAM	76	38	138	12	643	372	161	88	190	240	95	165	275	667	270	300	626	907	10	394	399	6066

Şekil 16. Kod İlişkileri Tarayıcısı

Anlatının akıcılığını korumak ve anlam karmaşasını önlemek adına yukarıda yalnızca üç örneğinin verildiği kesişen kodların tamamı yukarıdaki tabloda yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

1990’lardan 2020’lere Türkiye’deki rap müzikte, toplumun farklılaşan dinamiklerine paralel olarak önemli değişimler yaşanmıştır. Rap müzik yalnızca bir müzik türü olmanın ötesinde, dönemlerin ruhunu yansıtan, gençliğin ve toplumun geniş kesimlerinin taleplerini, duygularını, öfkelerini ve umutlarını dile getiren güçlü bir kültürel ifade aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Türkçe rap müziğin son 35 yıldaki evrimini derinlemesine ortaya koymak amacıyla, amaçlı örneklem dâhilinde seçilen 80 şarkının söz içeriklerini analiz etmiştir. İlk dönem 1990’lı yıllardır, bu yıllarda isyan ve politik eleştiriler göze çarpmaktadır. Aynı zamanda bu dönemde göze çarpan bir başka söylem “adaletsizlik, eşitsizlik ve isyandır” (74). Şarkılarda sistemdeki adaletsizlikler bunun sonucunda ortaya çıkan eşitsizlikler ve buna yönelik isyanlar dile getirilmektedir. Bu dönemdeki şarkılar daha fazla sistem eleştirisi barındırmaktadır.

1990’lı yıllarda rap müzik Türkiye’de ve Almanya’daki Türk diasporasında toplumsal isyan ve politik direnişin önemli bir sesiydi. Bu dönemde rap sanatçıları, sistem karşıtı söylemler, politik eleştiriler ve sınıfsal eşitsizlikleri hedef alan protest içeriklerle ön plana çıkmıştır. Ekonomik sıkıntılar, işsizlik, sosyal dışlanma ve kimlik çatışmaları gibi toplumsal sorunlar, şarkı sözlerinde de belirgin biçimde yer almıştır. Bu durum, özellikle Almanya’daki göçmen gençlerin yaşadığı kimlik çatışmaları ve toplumsal dışlanışlığın yanı sıra, Türkiye’de yaşanan ekonomik ve sosyal krizlerle de bağlantılıdır. Nitekim yapılan analiz sonucunda en fazla bu dönemde “sistem karşıtı sözler, politik eleştiri” (88) yer almıştır.

Cartel, Erci-E, Ceza gibi sanatçılar, Türkiye’de ve Almanya’da yaşayan gençlerin sesi olarak toplumda artan adaletsizliği, ekonomik eşitsizliği, polis şiddetini ve sistemin dayattığı sınırlamaları sert bir dille eleştirmişlerdir. Rap müzik bu dönemde, toplumsal duyarlılığın yükseldiği, kolektif bir başkaldırı biçimine dönüşmüştür. Özellikle getto kültürü, yeraltı dünyası, mahalle yaşantısı ve illegal faaliyetlere dair söylemler bu dönemin rap müziğinde

güçlü bir şekilde kendini göstermiştir. Aynı zamanda bu dönemde diğer dönemlerden farklı olarak mahalle kültürü ve yaşamı da şarkılara konu olmuştur. 1990'lı yıllardaki mahalle yaşantısı rap sanatçıları daha yerel bir söyleme sahip olmasını sağlamıştır. Rap sanatçıları yaşadıkları sorunlarından ve içerisinde yer aldıkları habitattan diğer dönemlere göre daha fazla bahsetmiştir.

Bu dönemde rap bir taraftan gençlerin sisteme isyanını yansıtırken diğer yandan da Türk kimliğine, milliyetçiliğe ve dini değerlere yönelik göndermeler içeren bir araç olarak işlev görmüştür. Bu durum rap müziğin, toplumun geniş kesimlerini etkileme potansiyeline sahip bir sosyal hareket alanı olduğunu göstermektedir. Özellikle Almanya'da yaşayan ve Türkiye'deki rap müziğin gelişiminde katkıları bulunan rap sanatçıları milliyetçilik duygularına seslenen şarkılar üretmiştir. 2000'li yıllarla birlikte bireysel başarılar ve popülerlik ön plana çıkmaya başlamıştır.

2000'lerde Türkçe rap, politik söylemlerden uzaklaşıp daha bireysel ve kişisel temalara odaklanmıştır. Bu dönemde sanatçılar kişisel hikâyelerini, hayat mücadelelerini ve başarı öykülerini anlatmaya ağırlık vermiş, bireysel yükselme ve kişisel gelişim vurguları öne çıkmıştır. Sagopa Kajmer ve Ceza gibi isimler ön plana çıkarken, rap müzik sokaktan çıkarak geniş kitlelere ulaşan popüler bir müzik türü hâline gelmeye başlamıştır. Bu dönem ve sonrası rap müzik underground bir müzik türü olmaktan çıkmış ve ana akım müzik türleri arasında yerini almıştır.

Bu dönemdeki şarkılarda, hedeflere ulaşma, azim ve kararlılık gibi temalar önem kazanmıştır. Sanatçıların kendi müzik kariyerleri, başarı hikâyeleri ve kişisel gelişim anlatıları, rap müziğin başlıca temalarını oluşturmuştur. Bu dönemde en fazla rastlanan söylemlerden biri “sanatçının kişisel hikâyeleri & kendine övgü” (137) söylemidir. 1990'lı yılların aksine bu dönemde daha fazla rap sanatçısının kişisel hikâyeleri, başarıları buna paralel olarak kendini övme eylemi yer almaktadır. 2000'lerle birlikte sistem eleştirisinden, bireysel anlatılara dönen rap müzikte rap sanatçıları kendi hikâyelerini, başarılarını anlatmaktadır. Aynı zamanda battle rap kültürü Türkiye'ye yerleşmiş, bu durum rekabetçi, kişisel bir kimlik inşası sürecini desteklemiştir. Bireysel başarı vurgusu, toplumsal sorunların yerini almış, sanatçıların kişisel çabaları, müzik kariyerleri ve bireysel mücadeleleri merkezde yer almıştır. Bu bağlamda örneklem dâhilindeki rap şarkılarında “hedefler, azim ve kararlılık” (126) kodu oldukça yüksek bir frekansta bulunmaktadır.

Sagopa Kajmer, Dr. Fuchs, Sahtiyan gibi sanatçılar, kişisel sorunlarını, hayata karşı bakış açılarını, başarılarını ve yükseliş hikâyelerini anlatan şarkılar üretmiştir. Bu bağlamda rap müzik, toplumun değil, bireyin kendisini ifade ettiği bir araç hâline dönüşmüştür. Ayrıca bu dönemde, romantik ve duygusal temalar da rap şarkılarında kendine yer bulmaya başlamıştır. Popülerleşme süreci ile rap müziğin dinleyici kitlesi genişlemiş ve farklı sosyal gruplardan gençlere ulaşmıştır. 2010'lu yıllarla birlikte rap müzikte daha fazla şiddet, agresiflik ve materyalist bir bakış görülmektedir.

2010'larda Türkçe rap müziği, küresel ölçekteki gangsta rap, trap ve drill türlerinin etkisiyle agresifleşmiştir. Bu dönemde suç, şiddet ve küfür içerikli anlatılar ön plana çıkmıştır. Mafya temaları, yasa dışı faaliyetler ve sokak şiddeti gibi konular rap müziğin merkezine yerleşmiştir. Bu durum, Türkiye'de ve dünyada artan sosyal eşitsizlik, genç işsizliği ve ekonomik belirsizliklerle doğrudan ilişkilidir. Örneklem dâhilinde incelenen rap şarkılarında “Suç, şiddet, küfür” (124) kodu bu dönemde en fazla rastlanan koddur. Bu durum 2010'lu yıllarda rap müzik söyleminde yasa dışı faaliyetlerin, suçun buna paralel olarak şiddet dilinin yaygınlaştığını gösterir. Ayrıca küfürlü

kelimeler de oldukça sık yer almaya başlamıştır. Bazı rap şarkılarında bu küfürli nakarat kısımları şarkı boyunca devam etmektedir.

Aynı zamanda bu dönemde rap müzikte benmerkezci söylemler artmıştır. Sanatçıların kendilerini öne çıkarma çabaları, rekabet ve diss kültürünün yükselmesiyle birleşmiş ve daha agresif bir ifade biçimi hâkim olmuştur. Lüks yaşam, pahalı arabalar, marka bağımlılığı ve materyalizm gibi konular, Batı'daki trap müzik etkisiyle birlikte bu dönemde rap müziğe girmiştir. 2010'lu yıllarla birlikte rap müzikte lükse ve şatafatlı hayata övgüler gözle görülür bir şekilde artmıştır. Rap yapan sanatçılar, sahip oldukları lüks hayattan, arabalardan, mekânlardan daha sık bahsetmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu dönemde müzik anlatısı 2000'lerde yer alan kişisel başarı ve hayat hikâyesinden ziyade, diss kültürünün etkisiyle diğer rap müzisyenlerine, rakiplere yönelik bir saldırı söylemine bürünmüştür.

2010'ların rap müziği kolektif mücadele ve politik söylemlerden ziyade, bireysel başarı, suç ve şiddet temaları işlenmiştir. Mafya, illegal faaliyetler, uyuşturucu, silahlar gibi konular bu dönemde şarkı sözlerinde belirginleşmiştir. Diss kültürünün yaygınlaşmasıyla rekabet sertleşmiş, küfürli ve agresif dil kullanımı daha sık görülmeye başlanmıştır. 2020'li yıllarla birlikte materyalist dönüşüm çok daha belirgin bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Ayrıca bir dönemler underground olan rap müzik popüler kültürle bütünleşmiş ve müzikte en önemli popüler kültür ikonlarından birine dönüşmüştür. Tabi bu durum rap müziğin muhalif ve isyankâr yapısını ortadan kaldırarak, bu müzik tarzının daha fazla tüketim ve eğlence odaklı olmasına neden olmuştur.

2020'lerde rap müzikte bireysel başarı, materyalizm, lüks yaşam ve romantik ilişkiler daha da öne çıkmıştır. Bu dönemde, rap sanatçılarının başarıları çoğunlukla maddi kazanç, lüks yaşam tarzı ve şöhret üzerinden tanımlanmıştır. Sözlerde marka kıyafetler, pahalı arabalar, gece hayatı ve ilişkiler sıklıkla yer almış, bu durum gençlerin tüketim kültürüne olan ilgisinin arttığını ve rap müziğin popüler kültürle bütünleştiğini göstermiştir. “Sanatçıların kişisel hikâyeleri & Kendine övgü” (93) kodu bu dönemde en fazla kodlanan kod konumundadır. Bu dönemde rap müzik daha fazla tüketim ve lüks odaklı söylem ile sanatçıların kendi başarılarını anlattığı ve kendini övdüğü bir anlatıya dönüşmüştür. Araştırmada bu dönem için göze çarpan bir başka kod “zenginlik, şöhret, kendine övgü” (63) kodudur. Rap müzisyenleri elde ettikleri zenginliği abartılı şekilde sergilemekten kaçınmamaktadır. Rap müzik ve bunun icracıları gösteri dünyasının birer parçası konumundadır. Bu bakış açısında elde edilen zenginlik gizlenmemeli, aksine yoğun bir şekilde anlatılmalı ve sergilenmelidir.

Drill ve trap müziğin etkisiyle birlikte sanatçılar sokak hayatını, suç unsurlarını ve lüks yaşam biçimlerini aynı anda işlemiş, materyalist değerleri ve bireysel üstünlüğü ön plana çıkaran anlatılar üretmiştir. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşması, dijitalleşme ve internet kültürünün yükselişi ile rap müzikte şöhret kültü önemli bir hâle gelmiştir. Bu dönemin en belirgin unsurlarından biri sosyal medyanın etkisidir. Instagram, YouTube, Facebook ve özellikle TikTok'un etkisiyle bütün sanatsal etkinliklerde olduğu gibi rap müzikte de değişimler yaşanmıştır. Bu mecralarda hızlı bir şekilde yayılan eserler, hedef kitleye çok daha hızlı şekilde ulaşmaktadır.

2020 sonrası Rap müziğin dönüşümünde sosyal medyanın etkisi için ekstra bir parantez açmak gerekebilir. 2020 sonrası rap müzikte yaşanan dönüşümün nedenleri arasında sosyal medya araçlarının yükselişi ve bu araçların müzik prodüksiyonu, dinleyici kitlesiyle etkileşim ve pazarlama stratejileri üzerindeki etkisi önemli bir yer tutar. Sosyal medya, rap müziğin hem yayılma hızını hem de sunuluş biçimini kökten değiştirmiştir. Bu durum, McLuhan'ın “araç mesajdır” (the medium is the message) söylemine de uygun şekilde, iletişim araçlarının sadece içeriğin iletilme biçimini değil; içeriğin türünü, yapısını ve algılanma biçimini de dönüştürdüğünü göstermektedir.

Örneğin TikTok gibi kısa video formatlı platformların popülerliği, rap şarkılarının da yapısal olarak kısılmasına veya belirli kısımlarının daha öne çıkmasına neden olmuştur. Bir şarkıdaki olay döngüsünü 3-4 dakika boyunca anlatmak yerine, 15-30 saniyelik kesitlerle dinleyiciye ulaştırmak, rap müzisyenlerinin parça kompozisyonunu dâhi değiştirmiştir. Sosyal medya platformlarının sadece birer “paylaşım kanalı” değildir; rap müziğin dilinden kurgusuna, süresinden temasına kadar pek çok ögeye yön veren temel belirleyiciler hâline geldiğini söylenebilir. Rap sanatçıları, sosyal medya aracılığıyla özgün kitlelere ulaşmakla kalmamakta; aynı zamanda eserlerinin üretim sürecini, hitap ettiği dinleyici profilini ve anlatım dilini de yeniden tanımlamaktadır.

Özellikle Z kuşağı YouTube ve TikTok gibi araçları oldukça fazla kullanmaktadır. Bu araçlar aynı zamanda gençler arasında ortak bir paylaşım ortamı oluşturmaktadır. Farklı etkileşim yöntemleri (Hashtagler, paylaşımlar vb.) ile rap müziği sadece şarkı olmaktan çıkarak ortak bir paydaya dönüşmektedir. Sürekli üretilen müzik klipleri, tekrarlanan ya da dönüştürülen melodiler müziğin çok daha etkin bir şekilde toplumsallaşmasına etkide bulunmaktadır. Ayrıca rap müzik bu platformların hızlı üretim-tüketimine uygun yapıdadır. Hızlı ve etkili rap şarkıları ile kısa (shorts) videolar üretilebilmekte ve insanlar bu yolla kendilerini ifade edebilmektedir. Bu durum kar topu etkisiyle popüler bir rap şarkısının çok daha hızlı bir şekilde yayılmasını sağlar.

Bu dönemde suç ve şiddet unsurları hâlâ varlığını korusa da önceki dönemlere göre azalırken aşk, ilişkiler, ayrılıklar ve duygusal temalar yükselişe geçmiştir. Depresyon, yalnızlık gibi bireysel iç çatışmalar, modern toplumun yaşadığı psikolojik dönüşümleri yansıtacak şekilde rap müzikte belirginleşmiştir. 2010’larda zirve yapan suç, şiddet söylemi 2020’lerde bir nebze azalmıştır. Bunun yerine zenginlik, cinsel anlatılar, arzular daha fazla yer almaya başlamıştır.

1990’lardan günümüze Türkçe rap müzik, toplumsal direniş ve kolektif söylemlerden bireysel başarı hikâyelerine, ardından materyalist bir söyleme evrilmiştir. Bu evrim, Türk toplumunun sosyoekonomik ve kültürel değişim süreçleriyle paralellik göstermektedir. Başlangıçta sınıfsal mücadele ve toplumsal isyanın sesi olan rap müzik, küresel kapitalist sistemin yaygınlaşması ve bireyselleşmenin artmasıyla birlikte kişisel başarı, lüks yaşam ve materyalist değerlere vurgu yapan bir kültür hâlini almıştır.

Rap müziğin Türkiye’deki dönüşümü, gençlerin ve toplumun değişen değer yargılarının ve beklentilerinin bir aynasıdır. Toplumsal mücadele ve politik söylemler giderek arka plana itilirken bireysel kimliklerin oluşturulması, materyalist yaşam biçimleri ve kişisel övgüler ön plana çıkmıştır. Toplumsal reflekslerin yerini bireysel başarılar, lüks ve tüketim alışkanlıkları almıştır. Bu bağlamda rap müzik Türkiye’deki toplumsal dönüşümden ayrı düşünülemez.

Sonuç olarak Türkçe rap, 1990’lardan 2020’lere uzanan süreçte, toplumsal mücadeleden materyalist bireyselliğe doğru evrilerek, Türkiye’deki genç kuşakların değişen dünya görüşlerini, yaşam koşullarını ve değerlerini güçlü bir şekilde yansıtmaya devam etmektedir. Rap müzik, gençlerin ve toplumun farklı kesimlerinin hayatla ve toplumla kurdukları ilişkilerin bir aynası olarak kültürel dönüşümün açık bir göstergesi olmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA/ REFERENCES

- Akın, G. (2009). *Bilimsel araştırma ve yazım teknikleri*. Ankara: Tiydem Yayıncılık.
- Arıcan, T. (2021). Türkçe rap'in dönüşüm evrelerinde geçişkenlikler: direniş, marjinalleşme ve tarz. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (18), 53-69.
- Bairathi, M., Lambrecht, A. ve Rao, A. (2024). Social media, music consumption, and cross-platform spillover effects. *SSRN*, 1-40, DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4959753>
- Bayrak, M. B. (2011). *Muhafazakâr gençliğin bir ifade biçimi olarak Türkçe rap ve Türkiye'de hip-hop kültürü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fırıncıoğulları: (2016) Toplumsal zamanın ruhu ve müzik türlerinin doğuşu savaş çağının asi çocukları rock ve rap. *Siyah Sanat Dergisi*. 19, 2-7.
- Forman, M. (2000). Represent: Race, space, and place in rap music. *Journal of Popular Music Studies*, 12(3), 65-90.
- Henderson, E. A. (1996). Black nationalism and rap music. *Journal of Black Studies*, 26(3), 308-339.
- Kadioğlu D. S. & Özdal C. S. (2020). From the streets to the mainstream: Popularization of Turkish rap music. *Turkish Studies*, 22(2), 1-18, DOI:10.1080/14683849.2020.1850282
- Kaya, A. (2016). Rap pedagojisi aracılığıyla eleştirel bir eğitim yöntemi: Alman-Türk hip-hop gençliği. N. Yentürk, Y. Kurtaran, & G. Nemutlu (Ed.), *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde (ss. 201-222). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Koçer, B. Y. (2021). Dijital etnografi perspektifinden tiktok'ta müziğin kullanımı ve performans pratikleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1317-1332.
- Kuyumcu, E. (2013) Taşlama hiciv rap. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(4), 2662- 2698.
- Martinez, T. A. (1997). Popular culture as oppositional culture: Rap as resistance. *Sociological Perspectives*, 40(2), 265-286.
- Otcan, S. (2020). *Türk Rap müziğinde yaşanan değişim ve gelişim-uygulamalı ve karşılaştırmalı bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Öğüç, Ç. (2015). *İletişim şekli olarak protest müzik: Blues örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti.
- Öztürk, T. A. & Karahasanoğlu, S. (2015). Sosyal medya döneminde müzik üreticisi ve tüketicisinin yeniden konumlandırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 796-797.
- Uyar, E. (2013). Cartel ve Almanya'daki Türk rap kültürünün doğuşu. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14(2), 17-29.